

Mlade obitelji koje su o(p)stale u selima Brodsko-posavske županije

Kovačević, Nera

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:258369>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-16**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za sociologiju

Diplomski rad

Mlade obitelji koje su o(p)stale u selima Brodsko-posavske županije

Studentica: Nera Kovačević

Mentorica: doc. dr. sc. Tijana Trako Poljak

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. Uvod.....	
2. Razvojni kontekst Brodsko-posavske županije.....	
2.1. Prirodne osobine.....	4
2.2. Ekonomske osobine.....	5
2.3. Kulturne osobine.....	6
2.4. Veličina i rast stanovništva.....	8
3. S.W.A.T. analiza Brodsko-posavske županije.....	
4. Teorijska relevantnost.....	
4.1. Sociologija sela.....	13
4.2. Sociologija porodice.....	18
5. Rezultati istraživanja i interpretacija.....	22
5.1. Metodologija.....	22
5.2. Rezultati istraživanja.....	24
5.3. Interpretacija rezultata.....	34
6. Zaključak.....	
7. Literatura i ostali izvori:.....	
8. Sažetak.....	

1. Uvod

Republika Hrvatska zadnjih godina bilježi sve jači trend iseljavanja, posebice mlađeg stanovništva. Kada se radi o iseljavanju zbog potrage za boljim životnim standardom, među hrvatskim regijama prednjači Istočna Hrvatska. Prema podacima Eurostata, iz cijele Republike Hrvatske je otišlo oko 348 000 ljudi. Dr. Tade Jurić navodi kako smo od travnja 2011. do ožujka 2018. prirodnim putem izgubili 91.750 stanovnika. Od navodno 300.000 dosad iseljenih najviše je ljudi otišlo u Njemačku, njih 56 posto, najviše iz Zagreba i središnje Hrvatske te Slavonije i Baranje. Riječ je o mladim ljudima starosti od 20 do 39 godina, a takvih je nešto više od 47 posto. Slična situacija je i s Irskom, gdje bilježe porast broja Hrvata od čak 431 posto od 2011. do 2016. godine. Oko 35 posto hrvatskih iseljenika u Irsku dolazi iz istočne Hrvatske. Rekorder u odlascima je Požeško-slavonska županija, koja 2016. bilježi čak 990 odseljenih na 100 doseljenih stanovnika. Ovakav trend iseljavanja posebice pogađa ruralna područja. „S demografskog stanovišta promjene su posebno vidljive kroz pad opće stope porasta broja stanovnika, pojavu ukupne depopulacije, pogoršanje prirodnoga kretanja, sve veće iseljavanje, nepovoljne promjene dobno-spolnog i ekonomskog sastava stanovništva, te kroz naglašeni ruralni egzodus, koji je uvjetovao pretjeranu koncentraciju stanovništva u manjem broju gradskih naselja, a time i prostornu populacijsku polarizaciju Istočne Hrvatske” (Živić, 2003). Demograf dr. Dražen Živić u svom znanstvenom članku "Demografsko pražnjenje Istočne Hrvatske" iznosi kako je sredinom 2016., prema procjeni Državnog zavoda za statistiku, u Slavoniji živjelo 755 615 stanovnika, a kako se prema njegovim projekcijama i projekcijama njegovih kolega do 2030. očekuje pad na 656 540 stanovnika. Ovi negativni podaci, kako mnogi autori navode, potječu još iz doba Domovinskog rata, kada je u Istočnoj Hrvatskoj većina stanovništva bila pogođena strašnim posljedicama tog događaja. Nakon toga demografska slika tog dijela Hrvatske bila je izrazito loša. Nakon udara Domovinskog rata, na red je došla i ekonomska kriza u koju je Hrvatska upala 2008. godine. Ekonomska kriza je utjecala na idućih nekoliko godina i razdoblje velike recesije. Ponovno, Slavonija kao regija u već lošem ekonomskom stanju, našla se na velikom udaru te krize. Posljedice toga su očite, odlaze i mladi i stari, svi traže bolje prilike i smatraju kako u ovoj državi bolje budućnosti nema, rezultati i predviđanja nisu obećavajući nikako, a sve ukazuje na to kako se situacija još neko duže vrijeme neće promijeniti na bolje. Ponukani tim negativnim rezultatima, lošim vijestima kojima nas bombardiraju svakodnevno, odlučili smo se

istražiti drugu, pozitivnu stranu Istočne Hrvatske, točnije Brodsko-posavske županije, i pokušali pronaći sve kvalitete i razloge za ostanak.

Kada govorimo o razvoju Hrvatske, taj je razvoj regionalno oduvijek a posebice nakon osamostaljenja 1991. godine bio neravnomjeran. Istočna Hrvatska je tako, pogođena ratom, proživjela, i još uvijek proživljava, intenzivni proces deruralizacije i proces depopulacije i negativnog prirodnog kretanja stanovništva. „Prvenstveno zbog nastavljanja dosta intenzivnog procesa deruralizacije, razlike između pojedinih regija u zadnjih petnaestak godina još se i povećavaju. Tom procesu znatno je pridonio i rat (1991.-1995.), koji je krajeve uz granicu prema Bosni i Hercegovini i Srbiji i Crnoj Gori stavio u još nepovoljniji gospodarski položaj“ (Feletar, 2005).

„Prema relevantnim demografsko-statističkim pokazateljima, stanovništvo Hrvatske obilježavaju smanjujući fertilitet, negativni prirodni prirast (prirodna depopulacija), emigracijska depopulacija, ukupna depopulacija i starenje stanovništva“ (Nejašmić, 2014). S obzirom na sve jači trend iseljavanja mladih, posebice iz Slavonije, u radu ćemo pokušati prikazati i drugu stranu života u ruralnim dijelovima Istočne Hrvatske, točnije Brodsko-posavske županije, fokusirajući se na mlade koji su odlučili o(p)stati. Tema odlaska mladih iz cijele Hrvatske, a posebice Slavonije često se spominje u javnom prostoru. Međutim, rijetko kada se piše i govori o onima koji su odlučili ostati. U ovome radu pisat će se upravo o tome, iz sociološke perspektive.

Tema ovog rada bit će oni koji su odlučili graditi život u selima Brodsko-posavske županije. Osnovni je cilj rada napraviti pregled raznih faktora koji su utjecali na ostanak mladih obitelji u slavonskim selima Brodsko-posavske županije, za razliku od mnogih koji su odlučili otići i sagraditi život izvan granica ove regije. Glavno pitanje, koje se postavlja u radu, jest može li se u Slavoniji živjeti kvalitetno kao mlada obitelj, odnosno što je to što može zadržati stanovnike, ali i privući neke nove.

2. Razvojni kontekst Brodsko-posavske županije

Prije provedbe istraživanja i interpretacije rezultata, prvo ćemo opisati bitna prirodna, ekonomska i kulturna obilježja Brodsko posavske županije. Razvojni kontekst pojedine županije je bitan za navesti jer upotpunjava demografsku analizu i možemo s većom preciznošću donijeti na kraju zaključke o županiji. U Županijskoj i razvojnoj strategiji Brodsko-posavske županije 2011.-2013. pronašli smo sljedeće podatke o prirodnim,

ekonomskim i kulturnim osobinama Brodsko-posavske županije koje smo u nastavku teksta citirali i parafrazirali iz tog dokumenta.

2.1. Prirodne osobine

- "Brodsko-posavska županija smještena je u južnom dijelu slavonske nizine, na prostoru između planina Psunja, Požeškog i Diljskog gorja sa sjevera i rijeke Save s juga, koja je dio državne granice prema Bosni i Hercegovini u dužini od 163 km. Smještena je na sjevernoj zemljopisnoj širini od 45° 0,2' - 45° 23' i istočnoj zemljopisnoj dužini od 17° 0,4' - 18° 35'. Obuhvaća prostor od 2.034 km² što čini 3,61 % ukupnog teritorija Republike Hrvatske (56.542 km²) i po veličini je na 14. mjestu među hrvatskim županijama." (Županijska i razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013., 2011.)

Sa svojih 7 km, jedna je od najužih, ali i najdužih županija (117 km zračne dužine). Što se granica tiče, Brodsko posavska županija na istoku graniči s Vukovarsko-srijemskom, na sjeveroistoku s Osječko-baranjskom, na sjeveru s Požeško-slavonskom i na zapadu sa Sisačko-moslavačkom županijom.

Na službenim stranicama Brodsko-posavske županije, u odjeljku opći podaci, navodi se kako se Brodsko-posavska županija može podijeliti u tri reljefne cjeline: brdsku, ravničarsku i nizinsku. Uzdignuto gorje, kojemu je najviša nadmorska visina 984 metra, najvećim dijelom je pokriveno šumom. Drugi, ali najveći dio Županije je onaj ravničarski, a njega čini rubni pojas slavonske ravnice. Uz rijeku Savu nalazi se nizinsko područje koje ispunjavaju potoci, kanali i močvare. Brodsko-posavsku županiju karakterizira umjerena kontinentalna klima s blagim zimama i toplim ljetima. Karakteristične temperature ovog područja su više od 10°C kroz četiri mjeseca. Za razvoj gospodarstva, prometa, kulture i trgovine u Županiji su zaslužni plodno tlo, voda, klima, šume i europski putni koridori.

- "Na prostoru Brodsko-posavske županije izdvajaju se dvije osnovne reljefne cjeline: prigorski pojas na sjeveru i nizinski dio uz rijeku Savu. Prigorski pojas na sjeveru Županije čine uski brdsko-planinski pojas uz samu sjevernu granicu županije, te širi prigorski pojas koji se pruža do dodira s nizinskim prostorom. Brdsko-planinski pojas čine: Psunj, Požeška gora, Dilj-gora i Kasonja-brdo." (Županijska i razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013., 2011.)

Prethodno navedena područja su uglavnom šumska i nenaseljena. Što se tiče prigorskih prostora, oni se pružaju od zapadnih ogranaka Psunja, pa sve do istočnih obronaka Dilja. Takva područja su pogodna za razvoj naselja i ostalih gospodarskih funkcija. Najveći dio Županije obuhvaća nizinski dio koji se nalazi uz rijeku Savu. Nizinski dio čini čak 50% prostora Županije. To je područje veće vlažnosti i još uvijek nije potpuno zaštićeno od visokog vodostaja Save.

- "Zahvaljujući konfiguraciji i kakvoći tla, prirodnim resursima, povijesno kulturnoj baštini i drugim vrijednostima BPŽ uspijeva razvijati i posjeduje potencijal za daljnji napredak za različite oblike selektivnog turizma, poljoprivredne proizvodnje za što su osnovni preduvjeti čist okoliš i povoljni klimatski uvjeti." (Županijska i razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013., 2011.)

Na području Brodsko-posavske županije od vodenih površina zastupljeni su: vodotoci, akumulacije i ribnjaci. Rijeka Sava je, sa svojom dužinom od 174,9 km najveći vodotok u županiji, a njezin režim protoka u velikoj mjeri utječe na formiranje hidroloških veličina na području Županije.

2.2. Ekonomske osobine

Brodsko-posavska županija svojim smještajem ima vrlo povoljan prostorno-prometni položaj jer kroz to područje prolaze vrlo značajni prometni koridori. Prvenstveno kroz to područje prolazi dionica posavskog koridora koji je dio prometnog pravca između Europe i Azije. Također, u sklopu tog koridora, smještena je i autocesta te dvo-kolosječna željeznička pruga. Osim ovih kopnenih trasa, tu je i rijeka Sava koja ima potencijal plovnog puta, a taj plovni put je bitan koridor u povezanosti Podunavlja s Jadranom.

- "Osim navedenog longitudinalnog prometnog pravca prostorom Županije prolaze i dva transverzalna prometna koridora europskog značenja. To je cestovni koridor na trasi državne ceste D5 (Virovitica-Daruvar-Pakrac-Stara Gradiška), te složeni prometni koridor na trasi državne ceste D7 (B. Manastir-Osijek-Đakovo-Slavonski Šamac) u okviru kojeg je položena i trasa pomodne magistralne željezničke pruge. To je ogranak V. prometnog koridora preko kojeg

prostor Srednje Europe ima pristup prostoru i lukama južnog Jadrana."

(Županijska i razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013., 2011.)

Državne ceste D5 i D7 značajni su europski pravci koji imaju funkciju povezivanja srednje Europe sa srednjih i južnim Jadranom. Ova povezanost se odvija preko teritorija Bosne i Hercegovine s kojom Brodsko-posavska županija i graniči. Od županijskih cesta oko 6% nije modernizirano.

Glavna magistralna dvo-kolosječna pruga (Tovarnik - Novska) je položena upravo u području ovog posavskog prometnog koridora. Na prostoru Brodsko-posavske županije postoje dva željeznička prijelaza u kategoriji stalnih međunarodnih graničnih prijelaza I. Kategorije. "Stvaranjem suverene Republike Hrvatske rijeka Sava je postala međudržavna rijeka, pa je i plovni put postao unutarnji međudržavni plovni put koji je na prostoru Brodsko-posavske županije duljine 174,70 km." (Županijska i razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013., 2011.)

Što se gospodarstva Brodsko-posavske županije tiče, možemo reći kako su ekonomska kriza i recesija ostavile veliki trag na gospodarstvo. Globalna ekonomska kriza i recesija su uzrokovale stagnaciju, ali i pad gospodarske aktivnosti. Također, osim recesije, gospodarstvo ovog područja je opterećeno problemima novije prošlosti, a ti problemi su: težak proces tranzicije gospodarstva prema ekonomiji, privatizacija državne imovine, nedostatak stranih i domaćih poslovnih investicija.

domaćih i stranih poslovnih investicija.

Na stranicama Hrvatske gospodarske komore je napravljen gospodarski profil Brodsko-posavske županije.

"U Brodsko-posavskoj županiji u 2016.g. aktivno je bilo 1.679 tvrtki sa 15.051 zaposlenim. Struktura gospodarstva Brodsko posavske županije mjerena udjelom u ukupnom prihodu: prerađivačka industrija 44,71 %, trgovina 13,74%, građevinarstvo 12,30%, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo 9,37%, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti 9,31%, opskrba električnom energijom, parom i klimatizacija 2,69%, prijevoz i skladištenje 2,13% i ostale djelatnosti 5,75%. Prema dobiti prije oporezivanja udio po djelatnostima u Brodsko posavskoj županiji je: prerađivačka industrija 57,00%, građevinarstvo 12,14%, trgovina 10,27%, stručne znanstvene i tehničke djelatnosti 5,03%, opskrba električnom energijom, parom i klimatizacija 3,61%, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo 3,36%, prijevoz i skladištenje 2,48% i ostale djelatnosti 6,11%." (Županijska i razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013., 2011.)

2.3. Kulturne osobine

Brodsko-posavska županija je ustrojena 15. travnja 1993. godine konstituiranjem Županijske skupštine. Ova Županija je tada objedinila dvije postojeće općine - Slavonski Brod i Novu Gradišku. Brodsko-posavska županija je nastala na području Vojne granice za vrijeme Austro-Ugarske. "Najstariji nalazi ljudske prisutnosti sežu u vrijeme starijeg neolitika i dalje se nastavljaju u eneolitiku gdje je postojala badenska kultura. Nadalje do dolaska Rimljana ovdje je živjelo panonsko pleme Breuci koje se kasnije stapa s Rimljanima." (Županijska i razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013., 2011.)

Kada govorimo o narodnoj nošnji ovoga područja, možemo reći kako ju karakterizira ljepota i raznovrsnost. Ženska nošnja se sastoji od dvodijelne platnene košulje (rubine), bluze dugih rukava (oplećak) i duge nabrane suknje (skuta). Uz rubinu nosio se crveni prsluk (kožušak) koji je bio ukrašen ogledalcima, na skutima se nosila vunena pregača (zapreg) koju su ukrašavale rese, preko ramena se nosila crvena marama (vatralonka), a na glavi marama nastala tkanjem ukrašena gombicama. Žene su tada same ispredale čahure dudovog svilca i od toga tkanjem proizvodile guginu svilu koja se koristila za ručnike i ponjave. U 19. stoljeću svilarstvo je bilo vrlo važno jer se višak čahura tada prodavao manufakturama koje su se nalazile u selima Podvinje i Oriovac. Na taj način je iznimno jačala ekonomska moć sela. Rubine su djevojke posebno oblačile za kirvaj (dan sveca zaštitnika sela). Djevojke su bile spremne za udaju onda kada je u nizu različitih rubina na red došla ona svileni. U zapadnom dijelu Brodsko-posavske županije karakteristična frizura je cokne, dok je istočno kosa počesljana u obliku štitnika na glavi. Na području cijele Županije nosila se djevojačka pletenica (kika) koja se sastojala od mnogo pramenova i bila je okićena cvijećem. Snaše (starije žene) su glave pokrivale maramom ukrašenom zlatovezom.

Muška se nošnja sastojala od pletene košulje (rubine), gaća, čohanog prsluka, vunenog pojasa (tkanice), a u hladnija vremena nosili bi tzv. kožuh s ogledalcima, kratki kaput od vune ili kaput gunjac. Muškarci su uvijek nosili šešir na glavi.

Tradicija i tradicijska kultura je u ovim područjima vrlo bogata i raznolika. Kao glavno obilježje te tradicijske kulture su mnogi običaji koji se i dan danas provode.

- "Novu godinu čestitali su tamburaši krenuvši od ponoći s pjesmom kroz selo. Na Sveta Tri Kralja bio je ophod „kraljeva“ sa „zvizdom“ (zvijezdom) napravljenom od sita u kojem je gorjela svijeća. Na svetog Vinka posvećuju se vinogradi. Poklade traju do Pepelnice. Jelo na blagoslov nosi se na Uskrs u košaricama koje prekrivaju salveticama, ručnicima (peškirima) i pravo je natjecanje čija će salveta biti ukrašena boljim ručnim radom. Na Ivanje su se palile vatre kroz selo oko kojih se okupljalo, plesalo i pjevalo. Svetu Luciju najavljuju luzijači – dječaci koji nose tikve s izrezbarenim grotesknim likovima i upaljenim svijećama. Zorom na Badnjak u kuću dolazi „položaj“, pa za nabrojane želje (kucilo se, macilo se, telilo se, prasilo se ...) dobije kobasicu oko vrata. Opće je poznato unošenje slame na Badnjak, sijanje božićnog žita, pečenje posebnih kruhova s ukrasima od tijesta, kićenje „križbana“."
(Županijska i razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013., 2011.)

Kada govorimo o plesu i folkloru, za Brodsko-posavsku županiju karakteristično je veliko zatvoreno kolo u sredini kojeg su tamburaši. Kolo se plesalo prvenstveno radi druženja i zabave, ali se kroz pjesmu i komuniciralo tako što su stihovi nastajali improvizacijom na licu mjesta. Takvi običaji postoje i danas, a svima su nam dobro poznati bećarci kojima se zadirkuje, kudi, hvali, ruga, izražavaju se emocije i komentiraju aktualna zbivanja.

Kada govorimo o kulturi, bitno je spomenuti i najvažnije znamenitosti Brodsko-posavske županije, a to su: Tvrđava Brod, franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva, kuća Brlićevih, spomen dom Dragutina Tadijanovića, Muzej brodskog Posavlja, Muzej tambure, Tvrđava Stara Gradiška, dvorac u Cerniku itd.

U Županiji, osim kulturnih znamenitosti, važne su i razne kulturne manifestacije kao što su manifestacija „U svijetu bajki Ivane Brlić Mažuranić“, smotra folklor „Brodsko kolo“, „Brodfest“, „Brodsko glazbeno ljeto“ itd.

2.4. Veličina i rast stanovništva

Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, u Brodsko-posavskoj županiji je živjelo 158 575 stanovnika. Od ukupnog broja stanovništva Republike Hrvatske, stanovništvo županije čini 3.7% stanovnika. U gradovima, Slavonski Brod i Nova

Gradiška, živi 73 370 stanovnika što čini 46.26% sveukupnog stanovništva županije. Najveći broj ima Slavonski Brod sa 59 141 ili 37.29% stanovnika. U općinama živi 85 205 stanovnika. Najveća je Sibirj s 6 895 stanovnika dok je najmanja Velika Kopanica s 3 308 stanovnika.

Unutar županije, najveća koncentracija stanovnika tijekom svih godina je u Slavonskom Brodu. Brod je glavni grad županije i u cijeloj Slavoniji, iza Osijeka, drugi po značaju tako da nije čudno što kroz desetljeća kontinuirano ima najveći broj stanovnika. Što se tiče ostalih općina možemo izdvojiti općinu Sibirj, koja od 1971. kontinuirano ima najveći broj stanovnika među općinama. Sibirj ima ambulantu, željezničku stanicu, osnovnu školu, poštu, dom kulture, brojne trgovine, obrtničke radionice i ugostiteljske objekte što ga čini pogodnim za život i središtem više okolnih općina. Nije daleko od Slavonskog Broda i dobro je prometno povezan sa svim gradovima u okolici.

Tijekom godina, na rast i pad stanovništva je utjecao niz uzroka. Dogodile su se prije svega ekonomske promjene gdje je veliki dio tvornica koje su radile prije Domovinskog rata iza rata ugašeno i nije nanovo pokrenuto. Područje Brodsko posavske županije je bilo posebno izloženo ratnim događanjima kao pogranična županije s Bosnom i Hercegovinom (granica s Republikom Srpskom koja je nastala za vrijeme rata). Također na području županije je živjelo dosta Srba i Bosanaca zbog čega je ratna situacija bila još kompliciranija.

U ovim poslijeratnim godinama pad i rast stanovništva je više povezan s ekonomskim stanjem te koliko je i kako se stanovništvo oporavilo nakon rata.

Tablica 1. Ukupno stanovništvo Hrvatske, Brodsko-posavske županije i općine/gradova Brodsko-posavske županije u 1971., 1981., 1991., 2001. i 2011.

	1971	1981	1991	2001	2011
Hrvatska	4.426.2 21	4.601.4 69	4.784.2 65	4.437.4 60	4.284.8 89
Brodsko posavska županija	160.06 5	167.66 7	174.07 1	176.76 5	158.575
Gradovi					
Slavonski Brod	40.043	49.153	57.229	64.612	59.141
Nova Gradiška	14.581	16.351	17.071	15.833	14.229
Općine					
Bebrina	3.998	3.469	3.464	3.541	3.252
Brodski Stupnik	3.096	3.136	3.267	3.526	3.036
Bukovlje	2.083	1.551	1.622	2.739	3.108

Cernik	5.492	4.859	4.661	4.235	3.640
Davor	3.667	3.526	3.458	3.259	3.015
Donji Andrijevc	4.582	4.335	4.180	4.393	3.709
Dragalić	3.077	2.781	2.715	1.282	1.361
Garčin	5.804	5.607	5.542	5.586	4.806
Gornja Vrba	1.741	1.933	1.991	2.559	2.512
Gornji Bogičevci	3.217	3.095	2.900	2.319	1.975
Gundinci	2.585	2.251	2.186	2.294	2.027
Klakar	2.274	2.250	2.294	2.417	2.319
Nova Kapela	6.890	6.033	5.689	5.118	4.227
Okučani	6.203	5.851	5.712	4.224	3.447
Oprisavci	3.616	3.256	3.240	2.942	2.508
Oriovac	7.258	6.942	6.860	6.559	5.824
Podcrkavlje	2.893	2.685	2.553	2.683	2.553
Rešetari	5.447	5.283	5.627	5.171	4.753
Sibinj	6.683	6.572	6.886	7.549	6.895
Sikirevci	2.719	2.672	2.755	2.707	2.476
Slavonski Šamac	2.777	2.762	2.665	2.649	2.169
Stara Gradiška	3.000	2.633	2.531	1.717	1.363
Staro Petrovo selo	8.260	7.384	7.175	6.352	5.186
Velika Kopanica	4.080	3.737	3.557	3.570	3.308
Vrbje	3.920	3.471	3.210	2.906	2.215
Vrpolje	4.279	4.089	3.958	4.023	3.521

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva Republike Hrvatske

3. S.W.A.T. analiza Brodsko-posavske županije

U nastavku rada, prenijet ćemo vam S.W.A.T. analizu Brodsko-posavske županije koja je obrađena u dokumentu "Strategija razvoja Brodsko-posavske županije do 2020. godine".

Ako govorimo o slabostima Županije, prvo i osnovno je naravno veliki pad broja stanovnika. Brodsko-posavska županija je bila na udaru rata zbog svog pograničnog položaja, i on je u velikoj mjeri utjecao na masovno iseljavanje iz Županije. Također, povećana deruralizacija je utjecala na to da se mnogo mladih odseli iz ruralnih krajeva u kojima onda ostaje samo starije stanovništvo. Sela tako ostaju bez ikakve perspektive i plana za budućnost te polagano izumiru. Što se tiče industrije, proizvodnja je uvelike pala. Regionalni operativni programi 2005.-2012. za Brodsko-posavsku županiju navodi

kako su razlozi pada industrijske proizvodnje sljedeći: posljedice ratnih razaranja, težak proces privatizacije prema ekonomiji otvorenog tržišta, kasnija problematična privatizacija državne imovine, nedostatak domaćih i stranih poslovnih investicija, ovisnost o uvoznim dobrima i uslugama, negativni financijski rezultati poduzeća te negativna vanjskotrgovinska bilanca. Upravo iz prethodno navedenih razloga u Brodsko-posavskoj županiji se već godinama ističe visoka stopa nezaposlenosti. Iako postoji veliki potencijal za razvoj poljoprivrede, u posljednje vrijeme možemo primijetiti određenu stagnaciju i u tom području. Tome je uzrok starenje stanovništva, iseljavanje iz ruralnih sredina, pa samim time i starenje i lagano propadanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Loša ekonomska situacija utječe na to da se smanjuje broj radnih mjesta pa mnogi u području Brodsko-posavske županije ostaju bez posla. Što se tiče prilika, Brodsko posavska županija ima puno resursa koji su malo ili nimalo upotrijebljeni za razvoj posla. Prije svega postoji potencijal u prirodnim resursima. Zemlja je poprilično plodna i klima je pogodna za uzgoj raznih agrikultura te tu postoji prilika za jači razvoj poljoprivrednog gospodarstva. Bogatstvo šuma je također pogodno za daljnji razvoj drvne industrije, ali i potencijal za razvoj možda i drugih preradevina koje se mogu dobiti od drva. Razvijanjem postojećih riječnih sustavima se možemo još bolje prometno povezati. Posebno možemo istaknuti prometni potencijal rijeke Save koja je većim dijelom plovna i koja je značajna jer čini granicu između Hrvatske i Bosne na području gdje je smještena Brodsko posavska županija. U županiji postoje i tradicionalno razvijene grane gospodarstva čija tradicija proizvodnje s unaprijeđenom infrastrukturom može dovesti do razvoja istih da postanu konkurentne. Neke od tradicionalnih grana su već spomenute poljoprivreda i drvna industrija, metalurgija, industrija itd. Osim tradicionalnih grana, postoji potencijal i za nove kao što je razvoj turizma. Svi ovi prirodni resursi mogu imati ulogu u razvoju turizma gdje se gostima može ponuditi izuzetno veliki i bogati broj specijaliteta broetskoga kraja za kušanje koje se može raditi sa sastojcima uzgojenim u Brodu. Pogodan je za razvoj aktivnog turizma gdje bi turisti mogli svaki dan imati razne aktivnosti od lova, ribolova, ronjenja, šetanja, skijanja itd. Kulturna baština također može doprinijeti razvoju turizma. Brodsko posavska županija se već služila državnim i europskim poticajima za daljnji razvoj. U analizi smo spomenuli kako je općina Dragalić dobivala državne poticaje za razvoj i da su mjere urodile plodom. Kao uspješan primjer izvlačenja novaca iz europskih fondova je Srednja strukovna škola Matije Antuna Reljkovića koja je osmišljenim projektima poboljšala uvjete izvođenja nastave (otvaranje novih kabineta

za razvoj agrikultura) i koja ima čak svoje vrtove i farmu gdje učenici mogu imati i praksu. S obzirom na resurse i potencijale koje ima Brodsko posavska županije se može aplicirati s puno više projekata nego što je to bilo slučaj do sada, za dobivanje novaca od EU.

Geografski položaj Brodsko posavske županije se može gledati i kao prednost jer se nalazi u sredini velikih gradova kao što su Zagreb i Osijek, blizu su joj europske zapadne zemlje, ali je dobro prometno povezana s većim gradovima istočnih susjednih zemalja. Smanjenjem ukupnog broja stanovnika i činjenice da stanovništvo postaje sve starije predstavlja prijetnju za Županiju. Stvara se situacija u kojoj se gubi radno aktivno stanovništvo, a onog koje nije aktivno ima sve više. Ovaj trend se sve više ustaljuje i ako se nastavi u budućnosti životni standard bi mogao još više pasti. Sadašnji životni standard i platežna moć stanovnika Županije je manja naspram nekih drugih gradova u državi (npr. gradova po obali itd).

Uz već postojeću konkurenciju, domaću i stranu, teško se razvijati i postati boljim i jačim ako u startu uvjeti nisu toliko povoljni. Većina ovih problema bi se kroz buduće periode mogla riješiti uz lokalne inicijative i suradnju države. U trenutno postojećim uvjetima teško je razvijati gospodarstvo u potpunosti legalnim putevima te se otvara prostor za sivu ekonomiju.

Brodsko-posavska županija zbog svog dobrog prometnog položaja, povoljne klime i plodnoga tla ima veliki potencijal za razvoj. Uz dobar plan i kvalitetno političko vodstvo u Brodsko-posavskoj županiji se vrlo uspješno može razvijati industrija, gospodarstvo, poljoprivreda i turizam. U Županiji postoji potencijal za razvojem komercijalne poljoprivrede i organskih proizvoda koji su vrlo traženi u Europskoj uniji. Upravo kroz suradnju s EU i povlačenjem raznih fondova Županija ima potencijal za povećanjem životnog standarda u svim područjima. Postoji nekolicina planova koji će dovesti do razvoja Brodsko-posavske županije. u razvojnom programu Brodsko-posavske županije navodi se vizija koja na dobar način ističe kvalitete i ukazuje na brojne mogućnosti i potencijale ove županije: "Brodsko-posavska županija će postati mjesto rastućeg životnog standarda i visoke kvalitete života. Županija će postati centar industrijskog razvoja, s domaćim i stranim poduzećima s velikim udjelom proizvoda veće dodane vrijednosti, lociranim u poslovnim i industrijskim zonama u blizini važnih geostrateških prometnih pravaca. Te će tvrtke zapošljavati veliki broj kadrova obrazovanih u županijskim obrazovnim institucijama. Županija će biti poznata po komercijalnoj i ekološkoj poljoprivredi te ekoturizmu. Županija će sustavno štititi okoliš

i koristiti prirodne resurse na pravilan i održiv način. Razvoj županije temeljit će se na suradnji javnog, poslovnog i civilnog sektora." Županija s velikim potencijalom i mogućnostima uz dobar plan i pravilan odnos prema svim sektorima života može pokazati sve svoje prednosti i snažne strane. Najveći problem, generalno joj predstavlja odljev mozgova i iseljavanje mladog stanovništva u potrazi za boljim životom. Poboljšaju li se osnovni uvjeti, otvore se nova radna mjesta i mladi ljudi se više zainteresiraju za ruralne sredine i način života u skladu s tim, Brodsko-posavska županija bi mogla postati jako razvijena i poželjna kao mjesto za živjeti i raditi. U nastavku ovoga rada, prikazat ćemo primjere mladih obitelji koje su već prepoznale potencijal Brodsko-posavske županije, odlučile ovdje ostati i graditi svoj život unatoč prethodno navedenim mnogim nedostacima.

4. Teorijska relevantnost

Tema je sociološki relevantna iz više razloga, odnosno povezana je s dvije grane sociologije. Prvo, sociologijom sela, koja se bavi kvalitetom života u ruralnim dijelovima, na čemu će i biti glavni fokus našeg istraživanja. I drugo, sociologijom porodice, kojoj su glavna tema obitelj i njihovi odnosi, način života, i sl. U ovome radu povezat ćemo te dvije grane sociologije na način da ćemo istraživati kvalitetu života i odnose mladih obitelji koji žive u selima.

4.1. Sociologija sela

Autor Henri Mendras u svojoj knjizi "Seljačka društva" govori o teoriji seljaštva, njegovo istraživanje polazište traži u europskom seljaštvu. On govori o nekoliko polazišta teorije seljaštva: prvo, govori kako je seljaštvo nastalo onda kada se iz starog agrarnog društva izdvojila feudalna klasa i stvorila vanjsko društvo. Drugo, Mendras govori o seljačkim društvima u množini, dakle ne postoji jedno seljaštvo, nego se radi o više seljaštava. Treće polazište govori o tome kako je prikladan oblik analize seljačkih društava tzv. lokalni kolektivit. Također, kod ovog autora bitno je spomenuti nekoliko odlika seljačkog društva: prvo, seljačka društva posjeduju relativnu autonomiju za razliku od globalnog društva; drugo, unutar sela centralno mjesto ima tzv. domaćinska grupa koja je istovremeno proizvođačka i potrošačka; treće, seljačka je ekonomija

autarkična i služi za reprodukciju domaćinske grupe i seoskog kolektiviteta; četvrto, seljački kolektivitet je tip društva međusobnog poznavanja u kojem vlada jedinstvena ideologija života i peto, globalno društvo se sa seljačkim društvima saobraća putem medijatora (ljudi ili institucije u poziciji moći, koji imaju pristup u jedno i u drugo društvo.).

Mendras u svome djelu ne koristi pojam seljačke porodice, već domaćinske grupe. Domaćinsku grupu tako možemo definirati kao grupu koja ostvaruje zajedništvo u stanovanju, proizvodnji i potrošnji i ona je centar seoskog života.

Kada pričamo o životu na selu i seoskim obiteljima, bitno je spomenuti i Le Playa koji je otkrio tip porodice koju je nazvao porodica stabla. Ukratko, porodica stabla se odnosi na domaćinske grupe u kojima živi par baka-djed, par roditelja, te neženje (neudate) i djeca. U porodici stabla se kontinuitet kuće osigurava tako da svaku generaciju predstavlja jedan par koji osigurava prijenos nasljedstva na par iz sljedeće generacije (takav poredak spontano se može ostvariti ako svaki par ima jednog sina i jednu kćer). I to možemo nazvati porodični ideal seljaka s francuskog jugozapada.

Kada govorimo o lokalnim kolektivitetima, ponovno se možemo vratiti na Mendrasa koji kaže kako svako seljačko društvo svoje lokalne kolektivitete organizira prema posebnim modelima karakterističnim za njegovu civilizaciju. Shodno tome, možemo zaključiti kako je jedan od glavnih zadataka sociologije seljaštva da analizira modele lokalnih kolektiviteta.

Ako se maknemo od domaćinskih grupa i kompletnog pojma sela, a fokusiramo na seljake, također kod Mendrasa možemo naći vrijednosti koje su karakteristične za seljake. Prvo i osnovno seljaci su vezani za svoju zemlju na kojoj žive, rade, proizvode i troše. Drugo, ali ne manje bitno, je interes za porodicu koji je jako izražen u seljačkim kolektivitetima gdje svi ovise jedni o drugima. Također, kao treće, Mendras navodi smisao za gostoljubivost kao nešto oprečno s drugim crtama - opisuje kako seljaci odbacuju sve što je vanjsko. Međutim, iako imaju predrasude prema ostalim grupama i čak ih nazivaju pogrdnim imenima, seljaci stranca koji dođe u njihovo okruženje ljubazno prime i nikada se prema njemu ne odnose loše.

Sva seljačka društva prihvaćaju inovacije i promjene koje idu u korak s vremenom. Čak i ona najtradicionalnija i najzatvorenija seljačka društva dođu kad tad u proces neke promjene.

Kada se govori o pojmu ruralnosti, bitno je spomenuti prof. Cifrića koji je u svome djelu "Ruralni razvoj" rekao kako taj pojam možemo sadržajno promatrati kao 4

povezane komponente: selo, poljoprivreda, okoliš i tehnologija. Prije svega selo, u ovom slučaju, predstavlja prostorni položaj i organizaciju društva. Poljoprivreda je ono strukturno, odnosi se na zanimanje, stare zanate i obrte. Okoliš je ona priroda i netaknuta priroda na koju utječe čovjekova aktivnost. Tehnologija se spominje kao četvrta komponenta koja je, kako navodi Cifrić, imala ključnu ulogu tijekom modernizacije i to ne samo u materijalnoj nego i duhovnoj sferi. "Ruralitet je pojam koji označava ruralno područje koje je obilježeno prirodnim faktorom, relativno slabom naseljenošću, značajnom prisutnosti, poljoprivrede, te manjom zastupljenosti nepoljoprivrednih djelatnosti." (Puljiz, 1993:12)

Kada govorimo o odnosu sela i grada, važno je spomenuti Antuna Šundalića koji u svom djelu "Selo" govori o tome kako selo nestaje da bi grad živio. To možemo razumjeti kroz kapitalizam koji je težište uvijek stavljao na grad. Šundalić kaže kako je razvoj grada postavljao različite zahtjeve pred selo koje je bilo hranitelj grada. Međutim, danas se to mijenja pa selo danas više nije hranitelj grada u socijalnoj funkciji nego samo u onoj tehničkoj. "Seljak i njegov posjed postaju nesposobni za prilagođavanje novom vremenu ubrzane industrijalizacije, novčane privrede i tržišnih konkurentskih odnosa te predstavljaju kočnicu ekonomskom razvitku kakav je nametnuo kapitalizam. To je razlog i poticaj smanjivanju broja seljaka i njihovog pretvaranja u građane i radnike za plaću u industriji." (Mirković, 1937:9-10).

Fokusiramo li se na sela Slavonije i Baranje, u kojima se i radilo istraživanje ovoga rada, možemo zaključiti, prema Šundalićevim tezama, kako nekadašnja bogata Slavonija i danas ima kruha, ali to je prestalo biti mjerilo bogatstva; također glavna djelatnost ove regije je poljoprivreda koja je vrlo neprofitabilna i nije razvojna snaga regije; prometna zaobidenost Slavonije tu regiju na neki način ostavlja po strani i čini regijom periferije prema Šundaliću. Također se u njegovom djelu "Selo" navodi i kako su nekad slavonsko-baranjska sela bila glavno obilježje regije zahvaljući vitalnosti i brojnosti populacije, a danas je situacija skroz suprotna - sela su ispražnjena i napućena starijim stanovništvom. Kao zadnje, ali ne manje bitno, Šundalić navodi kako je znanje locirano tamo gdje su gospodarski i politički interesi aktivirani, pa su tamo usmjereni svi putevi koji pokazuju perspektivni centar i pasivnu regiju. Pasivna regija je upravo ono u što se pretvaraju Slavonija i Baranja. " Slavonija i Baranja danas su, može se reći, pasivizirana regija. Sela su u Slavoniji i Baranji još uvijek brojna, ali ne više gusto naseljena. Njihov se broj stanovnika ubrzano smanjuje, dok je gradsko stanovništvo sve brojnije. Sela su i dalje jedina mjesta gdje je moguća poljoprivreda kao životno

zanimanje, ali je sve manje onih koji od njega žive." (Šundalić, A.; 2010.)

Šundalić također spominje i Mendrasa koji je govorio o tri sastavnice seoskog života kojima se selo nije moglo zaštititi, već se otvorilo promjeni: prvo, podređenost čovjeka prostanstvu (poljoprivreda); drugo, isprepletenost uloga u selu (nerazgraničenost odnosa između porodice i gospodarstva); treće, mijenjanje seoskog društva i prodiranje globalnog društva u seosko (industrijalizacija i urbanizacija).

Kada govorimo o ruralnoj sociologiji, Šundalić navodi kako ona prestaje biti posebna sociologija koja se bavi selom i seljaštvom, a postaje ona koja je usmjerena na globalno društvo u kojemu se teško povlače jasne granice onih sadržaja koji ulaze u "selo i seljaštvo".

Newby tvrdi kako selo i seljaštvo prestaju biti drugorazredna tema, kako je zacrtala sociologijska tradicija 19. stoljeća. U takvoj tradiciji, kaže Newby, sav napredak i promjene bitne za društveni razvoj traže se u gradu i industriji. "Danas kada ruralni prostor nije zaobiđen modernizacijom, ovakav je teorijski pristup prevladava, jer je urbano-ruralni i ruralno-urbani prostor postao jedinstvena istraživačka cjelina sociologije, pa i ruralne sociologije kao takve." (Newby, 1980:23-24).

Kada govori o pojmu seljaka, Šundalić kaže kako je seljakov život percipiran kao svojevrsni predmoderni obrazac života, kao kulturni obrazac po kojemu se pojedinac prepoznaje kao pripadnik seljačkog društva. Također, Šundalić navodi kako seljak nije poljoprivrednik jer proizvodi da bi živio zajedno s pripadajućim lokalnim kolektivitetom. Shodno tome, navodi i definiciju poljoprivrednika: "Poljoprivrednik je proizvod tržišne orijentacije. Njegova se djelatnost svodi na profesiju u uvjetima industrijskog društva koja se ne projicira na način života kao poseban kulturni obrazac koji stoji nasuprot modernom društvu. Dok seljak čini svoju obitelj seljačkom, poljoprivrednik to ne čini, jer članovi njegove obitelji mogu biti izvan poljoprivrede." (Šundalić, A. 2010:41)

Također, Šundalić kaže kako današnji seljak zapravo nije seljak jer možemo zaključiti da se danas seljakom naziva svaka osoba koja živi na selu i bavi se poljoprivredom u okviru vlastitog posjeda, neovisno o tome je li mu to ukupni prihod domaćinstva ili samo dio prihoda. Iz toga Šundalić izvodi zaključak kako seljak i selo nisu ono što su bili, nego su njihovi pojmovni sadržaji znatno osiromašeni.

Danas se selo uglavnom određuje negativnim obilježjima. Šundalić kaže kako je selo danas prostor ambivalentnog značenja. Obilježja sela su smanjivanje, nestajanje, odlazanje, napuštanje, gubitak i slično. Također, navodi usporedbu obilježja sela i grada.

Prema Šundaliću selo opisuje: mali broj stanovnika, dominira poljoprivreda, obitelji s više članova, život u prirodnom okruženju, slaba infrastrukturna opremljenost, siromašna ponuda sadržaja dokolice, prevladava slabo obrazovano stanovništvo, snaga tradicije, temelji su na vrijednostima zajedništva i solidarnosti, opadanje broja stanovnika, emigracijsko područje. S druge strane grad ima potpuno suprotna obilježja: veliki broj stanovnika, dominira industrija, obitelji s manje članova, život u tehničkom okruženju, dobra infrastrukturna opremljenost, bogata ponuda sadržaja dokolice, stanovništvo je sve obrazovanije, temelji su na anonimnosti i individualnim interesima, kontinuirani porast broja stanovnika, imigracijsko područje.

U Šundalićevoj knjizi "Selo" navodi se kako se nerijetko čini kako pojmovi tradicija i modernizacija jedno drugog nužno isključuju, a u stvari oni koegzistiraju. Kriva pretpostavka je, kaže Šundalić, da su tradicijom obilježeni slojevi društva nespremni biti nositeljima modernizacije, jer se pod tradicijom misli na kulturu neobrazovanosti, statičnost i nesuvremenost. Tako možemo zaključiti da je selo, koje je dominiralo u prošlosti na našim prostorima, zapravo bilo usporavajući faktor modernizacije. "Ako sada držimo u vidu, da je u našem društvenom razvitku često postojala i da još postoji mogućnost neposrednog prelaza iz seoske sredine u vodeće privrednike, intelektualce, političare i državnike uslijed slabe razvijenosti srednjeg i višeg staleža i uslijed demokratizacije prosvjete, onda nam je jasno, kako se mnoge kulturne i psihičke osobine iz zone plemenske kulture mogu prenijeti gotovo bez izmjena u gradove, gdje ih kratko razdoblje nauka u srednjih i višim školama nije u stanju preinačiti. To je tim više omogućeno tamo, gdje su i "gradovi" u stvari proširena sela, i tamo gdje su gradovi "osvojeni" od sela radi jake infiltracije seljačkog elementa, koji je bio u stanju, da mnoge svoje kulturne elemente nametne i samomu izvornom gradskom stanovništvu." (Tomašić, 1997:84)

Cifrić (2003:33-41) kaže kako se ruralnom prostoru treba pristupati kroz 4 dimenzije: sociokulturnu (narodna kultura, tradicija, rituali, ceremonije...), razvojnu (postojanje prirodnih rezerva resursa potrebnih ekonomiji), ekonomsku (kontinuirano obnavljanje resursa) i ekološku (eko pristup proizvodnji i čuvanju bioraznovrsnosti). "Ruralni se prostor prepoznaje kao cjelina koju čini nerazdvojni odnos sela, tehničkih sustava i prirodnog okoliša." (Štambuk, 2002:22).

Sela u Hrvatskoj su još uvijek brojnija od gradova, ali u njima više ne živi većinska populacija. Prema popisu iz 2011., u Republici Hrvatskoj je 6756 naselja, od čega je

127 gradova, a ostalih 6629 su sela i zaseoci. "Selo se doživljava kao razvojna periferija suvremenog svijeta." (Župančić, 2000:54)

Europska unija potiče promjene odnosa prema selu i poljoprivredi. Teži se nekim novim projektima koji bi pripomogli razvoju ruralnih sredina i poljoprivrede kao osnovne grane života na selu. U projekte koji se na neki način nameću ruralnim sredinama možemo navesti "zdravu prehranu", "seoski turizam", "očuvanu prirodu" i slično, te aspekte navodi i Šundalić u knjizi "Selo".

Unatoč svemu, u zaključnome dijelu knjige Šundalić kaže kako je selo i danas dalje živo. "To je naselje u kojemu stanovništvo sve rjeđe nazivamo seljacima, a i kada koristimo taj pojam, uglavnom njime ne mislimo na one sadržaje koji su seljaka određivali u okviru seljačkog društva i pripadajuće mu kulture." (Šundalić, A. 2010:234)

4.2. Sociologija porodice

"Broj iseljenih u Njemačku znatno je veći od onoga koji bilježi službena statistika, a osnovni su trendovi iseljavanja sljedeći: većinom se iseljavaju mlade osobe između dvadeset i četrdeset godina, koje su pretežito bile zaposlene te se u pravilu iseljavaju s cijelim obiteljima." (Jurić, T. 2018.)

Kada govorimo o iseljavanju u inozemstvo zbog boljih životnih prilika, u većini slučajeva vidimo kako se iseljavaju cijele obitelji. Iz tog razloga, koji je potkrijepljen empirijski i u radu Tade Jurića " Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi", obitelj kao osnovna jedinica života nam je bitan faktor u istraživanju koje smo proveli. Sociologija porodice, kao grana koja se bavi svim vrstama obitelji, bitna nam je teorijska podloga jer u ovom istraživanju se baziramo na mlade obitelji kao glavni fokus istraživanja. Ispitujući pojedince zapravo postavljamo pitanja i o mišljenjima ostalih članova obitelji. Također kada se radi o ostanku ili odlasku, taj problem se temelji na odlukama cijele obitelji, a ne samo određenog pojedinca. Prema tome, bitno nam je proučiti teoriju sociologije porodice kako bismo pobliže shvatili što zapravo porodica označava i koliko se njena uloga i važnost mijenjala kroz povijest.

Od antike do kraja 17. stoljeća jedini pouzdani izvori za empirijsko proučavanje obiteljskog života u prošlosti su crkvene knjige rođenih, vjenčanih i umrlih te vremenski neredoviti i selekcionirani popisi stanovništva koji su obuhvaćali samo određene

kategorije stanovnika (muškarce, posjednike zemlje ili porezne obveznike). Kada govorimo o filozofiji i filozofskim piscima kao primjer možemo navesti Hegela koji obitelj stavlja u okvire proučavanja države, kao posebnost koja stoji između opće ideje države i konkretne egzistencije pojedinačne individualnosti. Ono što mi danas nazivamo "obitelj", u prošlosti ili nije postojalo, ili je postojalo na bitno drugačiji način. Moderna obitelj je nešto posve novo i osobito u odnosu na sve prethodne oblike. Fokusiramo li se na obitelj, kao jedinicu društva, možemo navesti nekoliko različitih definicija tog pojma iz različitih znanstvenih područja. Tako je u psihologiji obitelj definirao Petz (1992.): "Obitelj je bitan faktor primarne socijalizacije i uopće psihičkog razvoja djeteta.". U antropologiji je obitelj definirana kao osnovna ljudska zajednica, a pravna definicija je: "Obitelj je skup osoba povezanih brakom (ili vanbračnom zajednicom) i srodstvom, između kojih postoje zakonom utvrđena prava i dužnosti." (Alinčić, 1989.).

Nama je, naravno, najbitnija ona sociološka definicija koja jednostavno kaže kako je obitelj osnovna jedinica društva. Iz sociološkog korpusa se, na ovu osnovnu definiciju, nastavljaju mnoge koje proširuju značenje i karakteristike obitelji. Tako je, primjerice, Z. Golubović 1981. godine obitelj definirala na sljedeći način: "Obitelj je funkcionalna, bio - socijalna društvena skupina koja povezuje društvo i individuu, a ujedno je i bio socijalna jedinica jer ne funkcionira samo po društvenim pravilima, konvencijama i normama."

Međutim, stalne društvene promjene, dovode i do velikih promjena u obitelji pa shodno tome i u definiranju iste. J. Janković u svome djelu "Obitelj u fokusu" govori o tome kako obitelj s vremenom postaje sve krhka, lako dolazi do bračne disolucije koja utječe na to da se značajno mijenja struktura obitelji, odnosi unutar obitelji i stil života. Unatoč tim promjenama u izgledu i strukturi obitelji, kao šire prihvaćenu sociološku definiciju obitelji možemo istaknuti ovu: "Obitelj je osnovna jedinica društvene organizacije koja ispunjava osnovne društvene uloge, od kojih je socijalizacija djece najvažnija." (Haralambos & Holborn, 2002.).

Janković govori o tome kako se sociologija bavi obitelji od svojih preteča, obuhvaćajući široki spoznajni krug interesa. Osim same definicije obitelji i vrsta obitelji, sociologija istražuje i pitanje nastanka obitelji, funkcioniranje, pojavne oblike i promjene kroz vrijeme, razvoj društva općenito, pojedine društvene događaje i krize. O obitelji se uz sve teorije, istraživanja i grane sociologije s vremenom sve više otkriva i saznanje. Prema Mladenoviću (1988.) obitelj se može promatrati kroz tri osnovne kategorije: metafizička

kategorija (idealistička) - sustav izgrađen prema idejnom konstrukt; dijalektička (materijalistička) - dijelom vezana za ideologiju; multidisciplinarni koncept (znanstvena) - sinteza znanstvenih područja.

Janković u djelu "Obitelj u fokusu" također navodi i kako je predmet izučavanja sociologije porodice u prvom redu sam njezin pojam preko pojedinačnog i univerzalnog do onoga što je konstantno. Također, uspoređuje i odnos socijalnog rada i sociologije prema izučavanju obitelji. Sociologija se tako, prema Jankoviću, uglavnom bavi izučavanjem društva i pojava u njemu, dok se socijalni rad fokusira prvenstveno na pozitivne promjene u društvu kao i metode i tehnike za njihovo postizanje. "Obitelj je u fokusu otkad je čovjek sustavno počeo promišljati pitanja vezana za svoje postojanje, postojanje svoje vrste i svijeta oko sebe." (Janković, J. 2008:31).

Bitno je spomenuti i rad autorice Vere St. Erlich pod naslovom " Jugoslavenska porodica u transformaciji". Ona je u svom radu istraživala promjene u jugoslavenskim porodicama na selu. Kako i sama autorica kaže, u takvim porodicama se čitav sklop tradicionalnih običaja, normiranih odnosa i automatiziranih reakcija naglo raspadao. Najveći fokus ovog istraživanja stavljen je na unutrašnju strukturu i odnose u porodicama. Svoju analizu je podijelila na dva područja ono tradicionalno (patrijarhalno) i moderno. Istraživanje je započela izučavanjem položaja oca u porodici jer se kroz poziciju oca analizira i razumijeva patrijarhalni sistem. Nakon poglavlja o ocu nastavljaju se poglavlja o majkama i svekrvama, odnosima momaka i djevojaka, ženidbama i udajama, odnosima muževa i žena itd. Autorica Erlich o instituciji porodice kaže kako ona može preživjeti razne povijesne okolnosti jer porodica ima duboko korijenje u ljudskoj povijesti. Također, autorica navodi kako porodica može premostiti kontradikcije koje izviru iz dvojake prirode čovjeka kao individualnog i kolektivnog bića bolje nego ikoja druga ljudska institucija. Ipak, autorica smatra kako ljudsku problematiku ne može u potpunosti riješiti ni porodica. U svom radu govori i o konstantnim transformacijama porodice, kako se mijenja okolina tako se i porodice prilagođavaju vremenu u kojem se nalaze. Iz ovog istraživanja možemo zaključiti kako je tradicionalna porodica patrijarhalnog tipa izgubila svoje atribute – autoritet roditelja, vjernost bračnih supruge, poslušnost i pokornost djece. Također, s vremenom su nestali ili se potpuno promijenili standardi i norme koje su postojale u porodicama u prošlosti. Svi ti procesi doveli su do modernih oblika porodica kakve su danas. Kao i danas, najreprezentativniji primjerak su seoske porodice jer se u njima najintenzivnije vide promjene koje pogoduju raspadu tradicije. Iseljavanje i deruralizacija su u prošlosti, kao

i danas, bili vrlo zastupljeni pojmovi, a razlozi tomu su bili i ostali većinom ekonomske prirode. Autorica Erlich govori kako je za razdoblje njenog istraživanja karakteristično rušenje starih normi, vladanje opće nestabilnosti, individue više nemaju ograničenja, nestaje stabilnost koja je postojala u patrijarhatu, žene dobivaju neka prava, ali se time ugrožava autoritet muškarca i dolazi do nasilja. Sve te promjene i mnoge druge utjecale su na izgradnju obitelji kakve su karakteristične za današnje vrijeme.

Kada govorimo o prvim spoznajama obitelji u povijesti znanosti, možemo istaknuti filozofe stare Grčke gdje možemo prepoznati različite smjerove u promišljanju obitelji. Prije svega, o obitelji govore tradicionalističke teorije koje zastupaju tradicionalno promatranje braka i obitelji. Za takve teorije karakterističan je patrijarhalni odnos, čvrst sustav subordinacije i određeni sustav vrijednosti. Jedan od prvih zastupnika ovog tradicionalističkog pristupa je Aristotel. Kada govorimo o novom vijeku, ovaj pristup zastupaju Thomas Robert Malthus, Auguste Comte i LePlay.

Nakon tradicionalističkih, na red dolaze utopističke teorije obitelji. Janković navodi kako je za ovakav pristup karakteristično jasno uočavanje postojećih nedostataka u društvu te potreba za poticanjem pozitivnih promjena koje bi dovele do stvaranja po mnogočemu idealnog društvenog sustava. Među prvim zastupnicima ovog pristupa navodi se Platon. Od ovih modernijih zastupnika može se spomenuti Thomas More - Morus, Campanella, Enfantin, Owen, Fourier i Petrić.

Sljedeće na redu su reformističke teorije koje se fokusiraju na analizu i kritiku slabosti građanskog društva. Kao bitne zastupnike u ovom pristupu valja navesti Rousseaua i Voltairea. Obojica daju oštru kritiku društva i drže do toga da je razvod dio braka čija je osnova sloboda izbora. U ovim teorijama se traži povratak prirodi i u odnosima među spolovima koji su postali, prema njihovom mišljenju, sve više izopačeni.

Kao zadnji, ali ne manje bitan pristup, navodi se anarhizam. "Anarhizam je pokret koji istaknuvši slabosti građanskog društva, a osobito države, započinje borbu za apsolutnu slobodu ličnosti, uništenje političke moći i države kao instrumenta sile." (Janković, J. 2008:33).

Poznati anarhisti su J. Grave i S. Alber koji kažu kako ljubav, kao i brak, mora biti potpuno slobodna, te se brak mora moći prekinuti kad god to partneri odluče bez da ih koče ikakve prepreke.

Z. Golubović je 1981. godine navela 4 osnovna pristupa u razumijevanju obitelji. Prvi pristup jer povijesno - institucionalni koji govori o pojavi obitelji, njenom razvoju i mnogobrojnim pojavnim oblicima. Drugi pristup je strukturno - funkcionalistički koji

nema formu jedinstvene teorije jer ga podržava više skupina teoretičara koji se međusobno razlikuju po svojim zamislima. Treći pristup je interakcijsko - simbolički koji se promatra kao mikro pristup jer se fokusira na odnose i dinamiku obitelji kao male skupine. Posljednji pristup je marksistički kojem je glavni predstavnik Maurice Godelier. Godelier se ne slaže s time da je obitelj osnovna jedinica društva, nego srodničkog sustava koji joj je važniji za opstanak. Danas se takvo mišljenje ne može prihvatiti jer je u potpunosti nestao zadružni obiteljski sustav. Svi ovi pristupi imaju svrhu objasniti nastanak, postojanje, oblike i funkciju obitelji u širem društvenom kontekstu.

Kada govorimo o sociologiji porodice i obitelji kao glavnom fokusu ove grane sociologije, bitno je spomenuti i tipologije porodice. Postoji velik broj tih tipologija, a mi ćemo ovdje navesti onu koju je izradio M. Mladenović (1988.) Prva tipologija se odnosi na povijesno razdoblje i tu, prema Mladenoviću, možemo razlikovati tri vrste razvoja obitelji: obitelj prije industrijske revolucije, prijelazni period (18. stoljeće) i industrijalizacija (do sredine 20. stoljeća). Ova podjela nam pokazuje kako je došlo do velikih promjena u strukturi i kvaliteti odnosa u obitelji, te samog odnosa obitelji s cjelokupnim društvom. Druga tipologija obitelji je ona odnosa prema vlasništvu. U ovoj tipologiji razlikujemo dvije vrste, a to su: privatnovlasnička (poljoprivredna, obrtnička, poduzetnička,...) i zaposlenička (radnička, činovnička, prosvjetarska,...) obitelj. Ovdje možemo vidjeti odnos obitelji s vanjskim svijetom. Treća kategorija je distribucija autoriteta. Kako i sam naziv govori, ova tipologija obitelji prema hijerarhijskim odnosima. Tako razlikujemo autoritarnu (matrijarhalnu ili patrijarhalnu) i egalitarnu (demokratsku, industrijsku) obitelj. Sljedeća tipologija se odnosi na veličinu obitelji. Tijekom razvoja društva možemo vidjeti kako se broj članova obitelji s vremenom sve više smanjuje, a shodno tome se onda i mijenja distribucija autoriteta, podjela rada, odnos članova itd. Raniji američki sociolozi su ovu podjelu svrstali u tri skupine: mala ili nukleusna (industrijska), velika - proširena (selo, poljoprivreda) i rodovska obitelj. Mladenović je imao nešto drugačije viđenje kada se radilo o ovoj podjeli, pa tako prema njemu u ovu tipologiju spadaju sljedeće vrste: izolirana nukleusna porodica (potpuno izolirana i samostalna od ostatka srodničkog obiteljskog kruga); modificirana proširena porodica (mala nukleusna obitelj koja je u stalnoj komunikaciji s ostatkom srodničkog kruga); proširena porodica (srodnici žive zajedno ili u blizini i stalno si pomažu) i velika porodica (više malih obitelji srodnika iz više generacija koje zajedno proizvode i troše sredstva za život - obiteljska zadruga). Iduća tipologija obitelji je ona prema strukturi, a

u tu tipologiju uključujemo potpuno ili strukturno intaktnoj i nepotpunoj ili strukturno insuficijentnoj obitelji. Još neke od tipologija koje je Mladenović naveo, a sada ćemo samo spomenuti, su: odnosi u obitelji, funkcije obitelji, socijalna povezanost, sredina u kojoj obitelj živi, spolna orijentacija partnera. Kako navodi Janković, kriterija za tipologiju obitelji je jako puno, a također i njihovih autora od kojih svaki naglašava neki određeni aspekt pojavnosti, strukture, funkcije, ili značenja određene skupine obitelji dajući im određenu, više ili manje učestalu, sliku obitelji.

5. Rezultati istraživanja i interpretacija

5.1. Metodologija

U ovom radu koristili smo kvalitativnu metodu intervjua. Ispitali smo muške i ženske članove mladih obitelji o tome kako su odlučili ostati, kako im izgleda svakodnevni život, čime se bave, kakvi su im planovi za budućnost i slično. U intervju smo uključili 20 obitelji iz sela u Brodsko-posavskoj županije. Do sudionika smo došli metodom snježne grude krećući od poznanika istraživačice, a sve do unaprijed odabranog broja intervjua, ali zasićenja podataka/informacija dobivenih od ispitanika. Ispitali smo muškog ili ženskog člana obitelji tako da je ukupan uzorak na kraju 20 sudionika (10 muških, 10 ženskih). U odabiru sudionika uzeli smo u obzir i je li sudionik ispitivanja zaposlen ili ne kako bismo dobili uzorak većeg varijabiliteta. Dobna granica sudionika koje smo ispitali bila je između 25 i 40 godina. Nakon provedbe svih intervjua, dobivene podatke smo transkribirali i analizirali. Za analizu nismo koristili nikakve računalne programe. Podatke smo analizirali u wordu, korak po korak, svako pitanje zasebno.

Za ovu temu smo se odlučili jer je u zadnjih par godina, odlazak mladih iz Hrvatske, posebice Slavonije, vrlo aktualna i sveprisutna tema. Svakodnevno se u medijima, na društvenim mrežama, u društvu, susrećemo s ovom temom. Svatko ima svoje mišljenje o tome, ali i svatko ima drugačiju viziju o životu izvan Hrvatske. Neki se na odlazak odlučuju iz razloga što ovdje ne mogu naći posao, ili ako posao i imaju nisu zadovoljni uvjetima u tom okruženju. S druge strane, postoje i oni koji van odlaze iz čiste radoznalosti. Mladi, ali i stariji, koji odu raditi u inozemstvo, najčešće rade poslove koji su najniže rangirani (čišćenje, težak fizički rad i slično). Međutim, iako teški poslovi, s uglavnom dugim i napornim radnim vremenom, svi govore o tome kako su plaće

zadovoljavajuće i kako na koncu, radom u inozemstvu, mogu sebi i svojoj djeci osigurati bolju budućnost i veće mirovine.

U istraživanje smo ušli s nekoliko pretpostavki o razlozima ostajanja na temelju postojeće literature. Naša prva pretpostavka kojom smo se vodili pri ispitivanju bila je da su obitelji koje su odlučile ostati imale ovdje siguran posao i dobro osiguranu budućnost. Druga pretpostavka je da je većina od njih koji su ostali vezana za svoj rodni kraj toliko da baš iz toga razloga ne žele otići iz Hrvatske te ne žele napustiti svoju rodbinu, prijatelje i život na kakav su navikli. I treća pretpostavka je da neki od njih nemaju mogućnost otići i isprobati život izvan granica Hrvatske.

Pitanja koja smo odlučili postaviti našim sudionicima, u svrhu dobivanja rezultata ovog istraživanja, su sljedeća:

1. Jeste li zadovoljni kvalitetom života u Brodsko-posavskoj županiji? Koje su pozitivne i negativne strane života u tom području?
2. Jeste li zaposleni? Kojim poslom se bavite? Koliko on utječe na kvalitetu života u selu?
3. Čime se bavite u svoje slobodno vrijeme? Postoje li neki hobiji vezani uz život na selu?
4. Koliko članova ima Vaša obitelj? Čime se oni bave? Jesu li svi zadovoljni kvalitetom života u mjestu u kojem živite?
5. Jeste li ikada razmišljali o odlasku izvan Republike Hrvatske? Ako jeste iz kojih razloga? Je li Vaše povjerenje u to da će Vama i Vašoj obitelji u Vašem selu biti moguće ostvariti kvalitetan život, ikad bilo na neki način uzdrmano?
6. Koliko je teško o(p)stati kada se sve više ljudi iseljava, a ekonomska situacija ne ide na bolje?
7. Postoji li, po Vašem mišljenju, dovoljno dobrih prilika i kvaliteta koje pruža Brodsko-posavska županija za život mladim obiteljima? Što, po Vašem mišljenju, može privući mlade ljude da se vrate/ostanu živjeti u slavonskim selima?
8. Koliko obitelji u vašem krugu je otišlo živjeti u inozemstvo? Koji su najčešći razlozi za odlazak?
9. Postoji li mogućnost da se u bližoj budućnosti Vi i Vaša obitelj odlučite na odlazak? Ako da, što bi vas moglo potaknuti na to?

U početnoj, odobrenoj verziji intervjua, našla su se još dva pitanja: 1. *Koliko ste povezani sa svojom lokalnom zajednicom? Na koje načine se izražava ta povezanost? (npr. zadruga i slično)* i 2. *Koristite li neke od programa za ruralni razvoj? Jeste li*

sudionici nekih edukativnih programa za ruralni razvoj? Međutim, nitko od sudionika nije odgovorio kako je na neki način povezan s lokalnom zajednicom niti je sudionik nekih programa za ruralni razvoj, pa smo ta pitanja izbacili, jer nam nisu pomogla u dobivanju rezultata.

Sudionici istraživanja su prije provođenja intervjua bili usmenim putem obaviješteni o predmetu, svrsi i ciljevima istraživanja te načinu bilježenja i čuvanja podataka. Svi sudionici intervjua su na početku provedbe bili obaviješteni o dobrovoljnosti sudjelovanja u istraživanju. Također zagarantirana im je anonimnost i povjerljivost podataka. Osim usmenog puta, na početku intervjua, sudionicima je obavijest bila ponovljena u obliku pisane izjave. Za izvođenje intervjua, u svrhu provedbe istraživanja, dobili smo odobrenje Povjerenstva Odsjeka za sociologiju za prosudbu etičnosti istraživanja (br. odluke - 2019-05).

5.2. Rezultati istraživanja

Intervju smo započeli pitanjem o zadovoljstvu načinom života u Brodsko-posavskoj županiji. Najviše sugovornika nam je odgovorilo kako su relativno ili djelomično zadovoljni životom u tom okruženju - njih osmero. Razlozi za djelomično zadovoljstvo su uglavnom bili jednaki, mala sredina i poznato okruženje je ono što održava zadovoljstvo naših sugovornika, dok je manjak radnih mjesta, male plaće i poljuljana vjera u osiguranu budućnost za njih i njihove potomke razlog njihovom nezadovoljstvu.

- "I jesam i nisam zadovoljna. Nisam zbog toga jer su plaće male kod nas. Baš zato sam pokrenula nešto svoje dok sam na porodiljskom za sebe i svoju obitelj da ne idemo van."

Sugovornica 1 (26)

- "Mogu reć' da smo osrednje zadovoljni. Nekad jesmo, nekad nismo. Pozitivne strane što je ovo mala sredina i svi smo nekako povezani. Negativno je nedostatak društvenih događanja."

Sugovornica 9 (34)

- "Ah, kvalitetom života ovdje sam djelomično zadovoljan, ako to tako možemo reći. Stvar koja me ne zadovoljava je ponuda poslova za obrazovane ljude. Uz

to, malo dobrih poslova postoji i nisu dostupni nama koji nemamo vezu.

Pozitivna strana je druženje s obitelji i prijateljima."

Sugovornik 14 (34)

Što se tiče onih koji su potpuno zadovoljni i onih skroz nezadovoljnih rezultat je bio jednak. Šestero sugovornika je navelo kako je zadovoljno, ali su također uz zadovoljstvo naveli i negativne strane života u Brodsko-posavskoj županiji. S druge strane, šestero sugovornika je potpuno nezadovoljno kvalitetom života u Brodsko-posavskoj županiji.

-"Zadovoljna sam. Pozitivne strane su te što živim u mirnom okruženju, a negativne što bi se trebalo poraditi na bolje standardu života..."

Sugovornica 5 (39)

-"Jesam, zadovoljna sam. Pozitivne strane su obitelj i prijatelji. Negativne su nedostatak posla i zabavnih sadržaja."

Sugovornica 10 (24)

-"Nisam zadovoljan kvalitetom života ovdje. Za pozitivno mogu reći da je to što se brzo dođe do svake lokacije, a negativno što nema sadržaja za slobodno vrijeme i nema radnih mjesta."

Sugovornik 11 (32)

-"Što se tiče kvalitete života u našoj županiji nisam baš zadovoljan jer nedostaje radnih mjesta. Situacija je takva kakva je, svi mi znamo kako to ovdje izgleda i eto..."

Sugovornik 15 (40)

U sklopu pitanja o zadovoljstvu načinom života u Brodsko-posavskoj županiji sugovornike se pitalo i mogu li navesti glavne pozitivne i negativne strane života u Županiji. Odgovori su kod svih dvadeset ispitanika bili vrlo slični. Kao negativne strane je čak šesnaest sugovornika navelo nedostatak posla, male plaće i loš životni standard. Njih četvero je reklo kako nema dovoljno društvenih sadržaja, posebice za mlade. Pozitivne strane neki sugovornici nisu čak ni naveli (ovo možemo pripisati potpunom nezadovoljstvu kvalitetom života nekih sugovornika), dok je njih šest reklo kako je pozitivno što žive u maloj sredini, mirnom okruženju gdje su međuljudski odnosi vrlo

bliski i kvalitetni. Kao negativnu stranu Sugovornica 4 (25) je navela mentalitet ljudi, koji je prema njenom mišljenju u Brodsko-posavskoj županiji jako zaostao i kaže kako su razvijenija područja takve stvari odavno "prerasla". Kao jednu, malo drugačiju pozitivnu stranu, Sugovornica 6 (40) navodi dobru zdravstvenu skrb u selima - navodi kako gotovo svako selo ima svog liječnika, što je vrlo bitno i pozitivno. Osim toga, sugovornici su navodili i sljedeće pozitivne i negativne strane Brodsko-posavske županije:

- "Što se tiče kvalitete nisam zadovoljna. Prvo i osnovno, kvaliteta vode i zraka je nikakva, svi znamo kako je to ovdje kod nas u Brodu. To su te negativne strane, a pozitivne to što imamo zemlju za uzgoj i imamo potencijal da se to razvije."

Sugovornica 2 (39)

- "Pa ja evo nisam zadovoljna životom ovdje. Ne potpuno. Mogu reći da je pozitivna strana to što europska unija sve više financira mlade poljoprivrednike. A negativna što mladi ljudi odlaze trbuhom za kruhom."

Sugovornica 7 (31)

- "Nisam zadovoljan kvalitetom života ovdje. Za pozitivno mogu reći da je to što se brzo dođe do svake lokacije, a negativno što nema sadržaja za slobodno vrijeme i nema radnih mjesta."

Sugovornik 11 (32)

- "Pa ono, što da kažem... ja sam ostao zbog posla, naš'o sam dobar pos'o u u Industrijskoj školi to volim raditi. Negativno je to što ljudi odlaze, mladih nema, ostaje stari svijet."

Sugovornik 12 (32)

Sljedeće pitanje se odnosilo na zaposlenost sugovornika i koliko njihov posao utječe na kvalitetu života u njihovom selu. Ovo pitanje nam je pomoglo u analizi činjenice kako faktor zaposlenja utječe na zadovoljstvo kvalitetom života, a u nastavku intervjua ćemo vidjeti i kako itekako utječe na pitanje odlaska u inozemstvo. Kao rezultat smo dobili podatak da je čak osamnaest sugovornika zaposleno, od njih su dvije sugovornice trenutno na rodiljnom. Nezaposlenih sugovornika je dvoje i obje sugovornice su ženskog

spola. Od osamnaest zaposlenih sugovornika, njih deset je odgovorilo kako njihov posao direktno ili indirektno utječe na kvalitetu života u selu. Direktni razlozi su uglavnom bili kako se bave nečime vezanim za život na selu (poljoprivreda, uzgoj životinja, voćarstvo i tome slično), dok su indirektni razlozi uglavnom išli u smjeru mjesečnih primanja koja naravno utječu na kvalitetu i bolje ili lošije materijalne mogućnosti obitelji. Četvero ispitanika tvrdi kako njihov posao nikako ne utječe na život na selu, a četvero ih nije dalo odgovor na taj dio pitanja.

- "Zaposlen sam, imam svoju vlastitu tvrtku za proizvodnju namještaja. Moj posao ne utječe direktno na život na selu, ali utječe tako što uz dobre doprinose i dobru prodaju možemo kvalitetno živjeti i mogu djeci i supruzi priuštiti sve."
Sugovornik 20 (35)

- "Pa, trenutno ravnatelj, inače učitelj po struci. Posao? Pa utječe puno, barem ovaj posao koji se obavlja jer traži od vas angažman, a time se podiže kvalitet nekog života. Čim postoji neki događaj u zajednici odmah je i pozitivnija slika, ne govori se, naravno, samo o negativnom."
Sugovornik 18 (38)

- "Ja sam zaposlena, trenutno sam na porodiljnom. Inače radim kao prodavač na benzinskoj pumpi. Moj posao nema utjecaja na selu kad radim u gradu i nije povezano nikako."
Sugovornica 7 (31)

- "Ja sam zaposlena u Centru za socijalnu skrb Slavonski Brod. Radim na odjelu za odrasle osobe- područje mog djelovanja za sada su prava bolesnih, starih, nemoćnih, osoba s invaliditetom ili na bilo koji način potrebitih temeljem zdravstvenog stanja. Moj posao znatno utječe na kvalitetu života u mom selu, pozitivno, jer nastojim što je više moguće utjecati na ljude oko sebe i osvijestiti ih u mnogim važnim stvarima danas, a nastojim svakome pomoći. Ljudi to znaju te me često dođu i sami tražiti pomoć ili savjet."
Sugovornica 4 (25)

Nakon pitanja o zaposlenju sugovornika, na red je došlo i ono o hobijima u slobodno vrijeme. Petnaest sugovornika je navelo kako imaju neki hobi kojim se bave u slobodno vrijeme. Ti hobiji uglavnom imaju veze s uređivanjem vrta i okućnice, poljoprivredom i ostalim poslovima karakterističnim za život na selu. U ovom dijelu intervjua možemo zaključiti kako sugovornici nerijetko iskorištavaju ono što im prirodne karakteristike ovog područja omogućavaju. Obradom vrta, uzgojem voća, povrća i brigom za životinje, sugovornici si olakšavaju život jer domaće proizvode mogu koristiti za svoje potrebe, ali ih mogu i distribuirati dalje i na taj način zaraditi dodatni novac s kojim bi si poboljšali kvalitetu života u selu. Osim toga, većina sugovornika koji su naveli neki hobi naglasili su kako ih to opušta i krati im slobodno vrijeme.

- "U slobodno vrijeme se bavim tim nekim hobijima koji su vezani uz život na selu. To su npr. uzgoj voća i povrća za vlastite potrebe i heklam. To me opušta, a ujedno je i korisno."

Sugovornica 2 (39)

- "U slobodno vrijeme se bavim OPG-om koji imam sa suprugom. Imamo orahe i lješnjake pa onda to obrađujemo poslije posla i to možemo nazvat' nekim hobijem."

Sugovornica 7 (31)

- "Hobiji su uobičajeni poslovi oko kuće, imamo supruga i ja vrt i malu bašču."

Sugovornik 16 (40)

Zanimljivo je istaknuti Sugovornicu 1 (26) koji je kao hobi jedina navela fit kamp u kojem sudjeluje kada ima slobodnog vremena.

Od ostalih petero ispitanika, dvoje ih je navelo kako nemaju slobodnog vremena i ne bave se ničime u slobodno vrijeme dok je ostalih troje reklo kako slobodno vrijeme provode u krugu obitelji i prijatelja.

Za slavonska sela su uobičajene okućnice i vrtovi u kojima se može uzgajati raznoliko voće i povrće, a kako vidimo iz odgovora naših ispitanika većina ih iskorištava tu prirodnu pogodnost i na takav način si krati vrijeme, štedi novac, ali i čuva zdravlje konzumirajući prirodne proizvode.

Na pitanje o članovima obitelji i tome koliko su oni zadovoljni životom u Brodsko-posavskoj županiji, odgovori su bili jednaki kao i na prvo pitanje o zadovoljstvu

načinom života ispitanika. Ako je sugovornik rekao da je zadovoljan, shodno tome su i članovi obitelji bili zadovoljni načinom života. U situaciji kada je ispitanik bio nezadovoljan isto nezadovoljstvo su dijelili i ostali članovi obitelji. Zadovoljstvo je uglavnom uvjetovano mirnim životom i poznatim, malim okruženjem dok je nezadovoljstvo prikazano kroz nedostatak radnih mjesta, male plaće i poljuljano povjerenje u bolju budućnost. Neki ispitanici su naveli da, iako su oni zadovoljni životom u Slavoniji, njihova djeca već razmišljaju i pričaju o budućnosti negdje izvan granica Hrvatske.

Daljnji tok intervjuja je išao u smjeru odlaska i planiranja odlaska iz Hrvatske. Pitanje koje smo prvo postavili u vezi toga bilo je jesu li ikada razmišljali o odlasku izvan Republike Hrvatske i ako jesu iz kojih je to razloga bilo. Od svih dvadeset ispitanika, samo njih petero je reklo kako je u nekom periodu života razmišljalo o odlasku izvan Hrvatske. Razlozi su bili, možemo slobodno reći, očekivani: pružanje bolje budućnosti djeci, loša ekonomska situacija, nedostatak dobrih prilika za napredak i razvoj, ali i novo iskustvo i proširenje vidika.

- "Mi smo razmišljali o odlasku zbog djece i njihove budućnosti. Ovdje im ne možemo omogućiti sve što bi djeca trebala imati..."

Sugovornica 8 (32)

- "Razmišljali smo o odlasku unazad nekoliko godina kad je recesija bila očigledna i utjecala na život naručito malih sredina kao moje."

Sugovornica 10 (24)

- "Razmišljao sam o odlasku kad sam bio mlađi i htio proširiti vidike."

Sugovornik 11 (32)

- "Pa moram priznati da da. Nekad padne ovako čovjeku na pamet kada čuje samo ružne stvari, ne znam od korupcije, od odlazaka ovog onog..."

Sugovornik 18 (38)

Jedna sugovornica je čak neko vrijeme i živjela vani, ali se na koncu ipak vratila:

- "Razmišljali smo o odlasku izvan Hrvatske. Prije par godina sam bila u Švicarskoj, čak mislila i ostati, suprug je radio u Njemačkoj, ali se vratio. Očito

nam se sviđa ovdje. Sada nam se ne ide van."

Sugovornica 1 (26)

Ostalih petnaest ispitanika je odgovorilo kako nisu razmišljali o odlasku izvan Hrvatske, jer unatoč svim lošim stranama ipak vole život u mirnoj sredini i malom okruženju. Također bitan faktor koji zadržava ispitanike u Brodsko-posavskoj županiji je činjenica da su zaposleni i imaju stalna primanja pa ih potreba za novcem i ekonomskim opstankom ne tjera izvan države. Možemo pretpostaviti kako je zaposlenje, o kojem smo pričali unazad nekoliko pitanja, vrlo bitan faktor koji odlučuje o tome gdje će sugovornici nastaviti živjeti. Sasvim logično je kako mogućnost ostanka bez posla može naše sugovornike "natjerati" na odlazak u inozemstvo jer se bez stalnih primanja, ipak, ne može nimalo kvalitetno ili čak nikako živjeti.

"Nismo razmišljali o odlasku i ne razmišljamo jer, eto, hvala Bogu oboje imamo posao i to nas drži ovdje."

Sugovornica 2 (39)

"Mi nikako nismo tipovi za život izvan RH. Mi smo jedni od onih koji će pod svaku cijenu ostati (nažalost ili na sreću, vidjet ćemo). I još uvijek vjerujemo da će biti bolje."

Sugovornica 4 (25)

"Mi nismo razmišljali o odlasku dok god nam ništa ne fali. Prevelika je cijena odlaska u odnosu na ono što dobiješ."

Sugovornik 14 (34)

"Šta se tiče odlaska iz Hrvatske, mi ne razmišljamo o tome, ali djeca sve više pričaju o tome. Oni kad završe školu planiraju ići van. Povjerenje je skroz uzdrmano i ne mislimo da će nam više ikad bit dobro ovdje."

Sugovornik 15 (40)

Kada smo sugovornike pitali o tome koliko je teško o(p)stati u stanju u kojemu se sve više ljudi iseljava i nije izgledno da će se to promijeniti većina je izjavila kako stvarno teško o(p)staju. Čak četrnaest sugovornika je reklo da je o(p)stanak uzdrman i sve teži zbog odlaska ljudi. Ostalih šestoro sugovornika su rekli kako im nije teško o(p)stati i smatraju kako odlazak ostalih ljudi ne utječe na njihovu kvalitetu života sve dok oni

imaju siguran posao i stalna primanja. Sugovornica 6 (40) smatra kako nije samo ekonomska situacija ta koja tjera ljude van. Ona nam na pitanje o o(p)stanku odgovara kako su ljudi razočarani u cijelu državu i stanje u kojem se nalazi, također se pita i što će biti s ovima koji su ostali te zaključuje kako većina djece već sad planira budućnost negdje izvan granica Hrvatske. Sugovornica 10 (24), s druge strane, kaže kako nije teško ostati i opstati ako je osoba zaposlena, njoj nije previše važna ni visina primanja koliko osjećaj zadovoljstva i korisnosti koju ona osjeća kada je zaposlena i obavlja svoj posao.

Na pitanje o tome koliko dobrih prilika pruža Brodsko-posavska županija i što se treba poboljšati u njoj kako bi se privuklo mlade obitelji da ostanu ili se vrate živjeti ovdje, dobivamo prilično slične odgovore. Samo šestero ispitanika je navelo dobre prilike i kvalitete koje pruža Brodsko-posavska županija. Sugovornica 7 (31) kao dobru priliku navodi poticaje koje EU nudi poljoprivrednicima i govori kako su svi koji su otišli u njenom okruženju imali neku zemlju koju su mogli obrađivati i napraviti dobar posao od toga. Ovdje se ponovno vraćamo na prirodne kvalitete koje pruža ova regija i koje se svakako mogu iskoristiti za lakši, ispunjeniji i kvalitetniji život. Sugovornica 9 (34) kaže kako su kvalitete njenog sela to što živi u malom okruženju i mirnoj sredini i smatra kako baš to može zadržati i vratiti mlade. Ostalih četvero ispitanika kao dobre kvalitete i prilike ove županije navodi sljedeće:

- "Bolja gospodarska situacija, više radnih mjesta, bolja plaća, te bolji međuljudski odnosi. Naša općina sufinancirao mlade obitelji pri kupnji kuće što je dobar poticaj, ali bez sigurnih radnih mjesta, ni to neće mlade zadržati na selu."

Sugovornica 3 (37)

- "Naravno da postoje kvalitete naše županije... Samo eto nikako da se te kvalitete razviju, da se netko malo pokrene i da se dobije nešto od tog potencijala. Mogu se pokrenuti obrti neki, nova radna mjesta i tako to."

Sugovornik 15 (40)

- "...Evo mi smo svjedoci i niskoj cijeni nekretnina i toga svega i da sve više općina i gradova mladima daju priliku stambenog zbrinjavanja..."

Sugovornik 18 (38)

-"Da, da. Sva'ko 'ko hoće radit', može radit'. Možda mirna sela ako ne'ko voli i tako malo se baviti uređenjem okućnice, pustiš mozak na pašu i zaboraviš probleme."

Sugovornik 19 (38)

Navodeći kvalitete ove županije, većina sugovornika je rekla kako te kvalitete ne mogu doći do izražaja jer ih negativne stvari nadjačaju i zasjene potpuno. Primjera radi, navest ćemo poticaje za kupnju kuće, kako je navela Sugovornica 3 (37), koji se ne mogu iskoristiti jer mladi nemaju posla i ne mogu održavati tu kuću, plaćati režije i priuštiti si život u njoj unatoč poticajima.

Ostalih četrnaest ispitanika kao nedostatke i ono što treba poboljšati da bi mladi ostali i vratili se navode male plaće, nedovoljno radnih mjesta, nerazvijeno gospodarstvo i slično. Svi razlozi zbog kojih ljudi odlaze su upravo i stvari koje treba promijeniti kako bi se ljude privuklo na povratak koji će rezultirati kvalitetnim životom i zadovoljstvom ljudi. Jedan ispitanik smatra kako nije sve na Brodsko-posavskoj županiji, nego se treba pokrenuti cijela država:

-"...da se, ne samo Slavonija, već sva ta slabo naseljena područja na neki način zaštite, je li, kroz neke porezne reforme ili na koji način da se ljudima osigura. Evo mi smo svjedoci i niskoj cijeni nekretnina... Međutim, što to vrijedi ako nemate posao, znači ako nemate čime vratiti tu malu možda ratu kredita..."

Sugovornik 18 (38)

Osim toga, ispitanici smatraju i kako dobre i kvalitetne prilike koje postoje nisu dovoljne ili nisu dovoljno izražene kako bi bile poticaj mladima da ostanu ili se vrate živjeti na selo.

-"... Prilika svakako ima, ali one su prejadne i doslovno poražavajuće. Sramotno je da se školuješ, studiraš, roditelji te jedva financiraju, a onda završiš u Bosi, McDonaldsu i slično. Jedino što ikoga može vratiti su poslovne prilike. Normalne, pristojne i dostojne čovjeka."

Sugovornica 4 (25)

Uz prethodno pitanje se naravno postavlja i ono o broju obitelji koje su otišle u inozemstvo. Svakodnevno dobivamo vijesti i informacije o sve većem broju mladih koji se odlučuju otići van iz cijele Hrvatske, ali iz područja Brodsko-posavske županije

posebice, i pokušati si stvoriti bolju budućnost. Nerijetko se priča i o tome koliko bi u idućih par godina još ljudi moglo napustiti ova područja. Razlozi za odlazak se gomilaju, situacija u Hrvatskoj se ne poboljšava, a velik broj ljudi vjeruje kako će im vani u svim područjima života biti puno bolje. Odlučili smo iz prve ruke vidjeti koliko je to obitelji otišlo u najbližem okruženju naših sugovornika. Rezultati su, nažalost, onakvi kakve smo i očekivali s obzirom na vijesti koje svakodnevno gledamo i iskustva o kojima slušamo. Čak četrnaest ispitanika je odgovorilo kako je u njihovom krugu otišlo desetak, petnaestak obitelji ili je odgovor bio da ne mogu ni izbrojati koliko je takvih. Četvero je onih koji su rekli kako je u njihovom krugu tri do pet obitelji otišlo van. Jedan ispitanik nam je naveo samo jednu osobu koju poznaje, a da je otišla van:

- "Pa evo kum mi je u Njemačkoj, ali on je već eto skoro deset godina. ...kao dečko je otišao i onda su sad tamo. Mislim planira on, praviti će tu kuću, e sad... Kad će se vraćati pitanje je. Najviše zbog posla je otišao."
Sugovornik 13 (29)

Samo jedna ispitanica je navela kako u njenom krugu ljudi još nitko nije otišao:

- "Što se našeg najbližeg kruga ljudi tiče još nitko nije otišao. To je baš neobično ja mislim. Mi se, eto, ne damo, držimo se na okupu."
Sugovornica 9 (34)

Uz ove poražavajuće rezultate, našao se i jedan primjer gdje su se neke obitelji doselile u jedno malo slavonsko selo:

- "...Ipak ima i onih koji su odlučili iskoristiti poticaj općine pa su u naše susjedstvo doselile tri nove obitelji."
Sugovornica 3 (37)

Na samom kraju intervjuja, kada smo prošli kroz sve dobre i loše strane života u Brodsko-posavskoj županiji, samo od sebe se nametnulo pitanje planiraju li naši ispitanici, u nekoj skorijoj budućnosti, otići u inozemstvo "trbuhom za kruhom". Odgovori na ovo pitanje su nas ugodno iznenadili. Čak sedamnaest ispitanika je reklo kako ne planiraju i ne žele otići van. Jedina stavka koja bi ih na to mogla natjerati je da svi zaposleni članovi obitelji ostanu bez posla i da nikakva druga opcija osim odlaska ne postoji.

- "A što se nas tiče da smo mislili otići već bi otišli. Mi se još nadamo boljem životu ovdje i to je to što ja mogu reći o tome."

Sugovornica 8 (32)

- "Trenutno ne razmišljamo o životu vani. Na koncu je ovdje ipak ljepše živjeti i vrijednosti su bolje nego vani."

Sugovornik 16 (40)

Zanimljivo je kako nitko nije odgovorio da planiraju sa sigurnošću otići i da će se to u skorijoj budućnosti i dogoditi. Međutim, troje ispitanika je reklo kako su za njih sve opcije otvorene i da postoji jednaka mogućnost ostanka, ali i odlaska.

- "Postoji, naravno, mogućnost odlaska u slučaju da standard života ponovno krene opadati. Koliko zaposlenje toliko i općenito uređenost okoline u kojoj živimo (staze, ceste, dječja igrališta, škole, i slično tome što utječe na osjećaj kvalitete života)."

Sugovornica 10 (24)

- "Kod mene su uvijek sve opcije otvorene jer me ništa ne veže i ne zadržava uz mjesto... Na odlazak bi me mogao potaknuti isključivo nezadovoljstvo životom."

Sugovornik 11 (32)

- "Mislim da ne i nadam se boljem. Ali, čovjek nikad ne zna, u biti nikada ne zna, treba se radovati svemu šta god dođe bit će dobro."

Sugovornik 18 (38)

5.3. Interpretacija rezultata

Nakon odrađenih intervjua, sabranih odgovora i rezultata koje smo prezentirali u prethodnom dijelu rada, na red dolazi analiza odgovora naših sugovornika, ali i pretpostavki koje smo postavili prije samog izvođenja intervjua.

Krenemo li od samog početka intervjua i prvog pitanja o zadovoljstvu životom u Brodsko-posavskoj županiji, iz odgovora možemo zaključiti kako su mišljenja vrlo podijeljena. Postoje oni koji smatraju kako su potpuno zadovoljni životom u Županiji jer im ništa ne fali i sviđa im se način života ovdje. Oni drugi, koji su djelomično (ne)zadovoljni, naveli su faktore koji utječu na njihovo zadovoljstvo, ali isto tako su i rekli kako postoje stvari koje bi se mogle i trebale popraviti kako bi bili potpuno

zadovoljni. Treća skupina sugovornika su bili oni koji nisu nimalo zadovoljni životom ovdje. Razlozi su vrlo slični ili potpuno jednaki: manjak radnih mjesta, male plaće, nedovoljno dobrih prilika za napredak i razvoj, nesigurna budućnost i manjak povjerenja u cijeli sustav u kojemu žive i rade.

Kada smo pitali o pozitivnim i negativnim stranama života u ovom području, odgovore smo mogli sumirati u nekoliko njih. Kao pozitivne strane su uglavnom navedene: mala i mirna sredina, poznato okruženje, blizina svih mjesta, obitelj, prijatelji, dovoljno slobodnog vremena. S druge strane, kao one negativne strane navodili su: male plaće, sve više mladih koji ostaju bez posla, trud i rad se ne cijene dovoljno, mentalitet ljudi (koji je prema nekim sugovornicima poprilično primitivan i zaostao), nema napretka, budućnost se ne čini svijetla i tome slično.

Nadalje, sugovornike smo pitali o njihovom zaposlenju. Većina sugovornika, njih osamnaest je zaposlena i to je ono što ih zadržava ovdje. Poslovi koji na bilo koji način utječu ili ne utječu na život na selu u svakom slučaju donose neka mjesečna primanja uz koje je lakše živjeti i omogućiti obitelji pristojan život. Shodno tom poslu koji rade, sugovornici su na pitanje o slobodnom vremenu i hobijima odgovarali različito. Oni koji su imali slobodnog vremena uz posao i brigu o obitelji, uglavnom su se bavili poslovima karakterističnim za život na selu: uzgoj voća i povrća, briga za životinje, uređenje okućnice i vrta i slično. Ženske sugovornice su uglavnom odgovorile kako svoje slobodno vrijeme koriste za kućanske poslove, poslove oko kuće i brigu o djeci. Neki od sugovornika su odgovorili kako nemaju slobodnog vremena jer im puno vremena ode na posao, a i kada dođu kući imaju previše obaveza oko brige o kući i djeci.

Što se tiče pitanja o članovima obitelji i njihovom zadovoljstvu životom u ovom području, odgovori su uglavnom bili sukladni s onima o zadovoljstvu sugovornika. Također, obitelji su podijeljene. U onim obiteljima u kojima je sugovornik na početku intervjua rekao kako nije zadovoljan, nisu bili zadovoljni ni ostali članovi obitelji. Iste odgovore smo dobili od onih koji su potpuno ili djelomično zadovoljni. Neki od sugovornika su naveli kako, iako su oni djelomično ili potpuno zadovoljni, njihova djeca već imaju u planu, kada odrastu, odlazak u inozemstvo zbog boljih mogućnosti i sigurnije budućnosti.

Na red su došla pitanja o mogućem odlasku u inozemstvo. Naši sugovornici su većinom bili poprilično sigurni u to da iz Hrvatske neće ići. Samo petero sugovornika je navelo kako je u nekom trenutku njihovo povjerenje u to da će im biti bolje bilo poljuljano u toj

mjeri da su razmišljali i sa svojim partnerima razgovarali o odlasku u inozemstvo. Ostalih petnaest ispitanika je reklo kako ta opcija zasad ne dolazi u obzir. Iz ovoga možemo zaključiti kako činjenica da je većina naših sugovornika zaposlena, što smo saznali iz prethodnih pitanja, utječe na to da skoro nitko ne razmišlja o odlasku van granica Hrvatske. Posao, stalna primanja, ali i život u poznatom okruženju među bliskim ljudima, jesu ono što zadržava mlade obitelji ovdje. Pozitivno je što iz odgovora na ovo pitanje možemo zaključiti kako ipak postoje mladi ljudi koji vjeruju da će biti bolje i ne planiraju svoju budućnost graditi negdje drugdje. Činjenica koja zabrinjava je da sve više ljudi ostaje bez posla, a upravo stalan i siguran posao je ono što naše sugovornike zadržava ovdje.

Unatoč tome što većina naših sugovornika nije i ne planira odlaziti iz Hrvatske, podaci o onima koji su otišli i predviđanja o tome koliko će ih još otići su vrlo zabrinjavajući. U nastavku intervjua pitali smo sugovornike koliko je teško o(p)stati kada toliko ljudi u njihovoj okolini odlazi, a nema naznaka da se situacija poboljšava. Veći dio sugovornika nam je odgovorilo kako na njih utječe odlazak obitelji u njihovoj okolini, dok onaj manji dio njih smatra kako odlazak drugih nema utjecaja na njihov život i kvalitetu života ovdje. Utjecaj loše ekonomske situacije i činjenice da se stanje ne poboljšava također ne ide u prilog lakšem životu u ovom području. Povjerenje u državu i cijelu budućnost ove zemlje je potpuno uzdrmano pa se zbog toga sugovornici boje da zapravo bolja budućnost ovdje ne postoji, nego će ju morati ostvariti negdje izvan granica. Oni koji su rekli kako odlazak drugih ne utječe na kvalitetu njihovog života smatraju kako je bitno da oni rade i imaju stalna primanja, te da ne mogu drugi utjecati na njih u tolikoj mjeri.

Kada smo popričali o tome koliko je teško o(p)pstati s obzirom na situaciju i stanje u kojemu se nalazi cijela država, a posebno Istočna Hrvatska, zanimalo nas je koje bi kvalitete ovog područja naveli naši sugovornici. Također smo ih pitali i što je to što bi moglo privući mlade obitelji da se vrate ili samo zadržati one koji su tu ostali. Samo šestero ispitanika je navelo dobre prilike i kvalitete koje pruža Brodsko-posavska županija. Dobre prilike i kvalitete su se uglavnom odnosile na prirodno okruženje u kojem sugovornici žive te sve pogodnosti koje ono nosi kao npr.: pogodno okruženje za poljoprivredu, voćarstvo, uzgoj životinja, mirno okruženje, poznata sredina. Također, u nekim odgovorima su se naveli i poticaji koje Europska unija daje za osnivanje vlastitog obrta. Međutim, s druge strane, većina sugovornika je rekla kako Brodsko-posavska županija ne pruža dovoljno dobrih kvaliteta i da čak i one kvalitete koje postoje ne dođu

do izražaja od negativnih stvari koje potresaju ovo područje. Na pitanje o tome što se treba poboljšati i promijeniti kako bi kvaliteta života bila bolja, svi su odgovorili jednako: povećanje plaća, više radnih mjesta, bolji razvoj gospodarstva, poticaji i nagrade za trud i rad i slično. U slučaju da se te stvari promijene i počnu ići na bolje, postoji velika mogućnost da se mladi odluče na povratak u Slavoniju, ali i da ovi koji su tu ostali nikada ne odluče ići nigdje drugdje.

Nakon prethodnih pitanja o planiranju odlaska, kvalitetama i negativnim stranama, utjecaju odlaska drugih obitelji, na red je došlo i pitanje o tome koliko je točno obitelji, u bliskom krugu sugovornika, otišlo živjeti i raditi u inozemstvo. Čak četrnaest ispitanika je odgovorilo kako je u njihovom krugu otišlo desetak, petnaestak obitelji ili je odgovor bio da ne mogu ni izbrojati koliko je takvih. Takvi rezultati nas, nažalost, nisu iznenadili jer svakodnevno dobivamo informacije, iz svih medija, o tome koliko mladih odlazi van i o tome koliko bi ih još moglo otići. Kod svih ispitanika koji su naveli kako je netko u njihovom okruženju otišao, razlozi odlaska su bili podjednaki: bolje prilike, nada u bolju budućnost i kvalitetu života, nedostatak radnih mjesta, plaće koje ne mogu osigurati kvalitetan život njihovim obiteljima itd. U moru onih koji su otišli, jedna sugovornica je navela kako nitko u njenom okruženju nije otišao van, što je stvarno rijetka pojava. Osim toga, jedna nam je sugovornica odgovorila kako, iako ih je mnogo otišlo, u njeno selo su se doselile tri nove obitelji zbog poticaja koje nudi njihova općina.

U zadnjem pitanju zanimalo nas je postoji li mogućnost, u skorijoj budućnosti, da se naši sugovornici i njihove obitelji odluče na odlazak. Odgovori na ovo pitanje su nas ugodno iznenadili. Nitko od sugovornika nije rekao kako će sa sigurnošću u nekoj bližoj budućnosti otići van. Oni koji su naveli kako negdje ipak postoji mala šansa i da su za njih sve opcije otvorene, bilo je samo troje. Ostali sugovornici su odgovorili kako za njih, trenutno, odlazak u inozemstvo ne dolazi u obzir niti ga u bilo kojoj situaciji spominju i planiraju kao izglednu situaciju. Ovakav završetak intervjua nam je ipak otvorio neku nadu da postoji mogućnost da se situacija poboljša i da mladi koji su ostali u slavonskim selima uspiju izgraditi kvalitetnu budućnost sebi i svojim obiteljima. Prije samog intervjua postavili smo tri pretpostavke s kojima smo ušli u istraživanje. Sada, kada smo sabrali sve odgovore i analizirali ih, možemo analizirati i koliko su nam pretpostavke bile točne na temelju rezultata koje smo dobili nakon provođenja intervjua. Prva pretpostavka je bila da su obitelji koje su odlučile ostati imale ovdje siguran posao i dobro osiguranu budućnost. Tu pretpostavku možemo i potvrditi jer nam je svih

dvadeset ispitanika reklo kako u inozemstvo nisu otišli, a trenutno ni ne planiraju, jer su zaposleni i imaju stalna primanja. Dakle, na osnovu svih odgovora možemo zaključiti kako su članovi obitelji koje ostanu u selima Brodsko-posavske županije zaposleni pa im je shodno tome osigurana bolja i kvalitetnija budućnost.

Sljedeća pretpostavka je bila kako je većina od njih koji su ostali previše vezana za svoj rodni kraj i ne žele napustiti svoju rodbinu, prijatelje i život na kakav su navikli. Za ovu pretpostavku možemo reći da je djelomično točna. Deset ispitanika nam je konkretno kao razloge ostanka navelo kako su pozitivne strane života u Brodsko-posavskoj županiji međuljudski odnosi, mir i malo okruženje u kojem žive, ljubav prema mjestu u kojem žive i prijatelji i obitelj koji također žive tu. Devet ispitanika nam kroz svoje odgovore nije ni potvrdilo ni negiralo ovu pretpostavku, dok je samo jedan ispitanik rekao kako njega ništa ne veže za mjesto u kojem živi i da je odlazak jednako izgledan kao i ostanak.

Naša zadnja pretpostavka je bila kako neki od ispitanika nemaju mogućnost otići i isprobati život izvan granica Hrvatske. Ta pretpostavka je u potpunosti netočna. Svih dvadeset ispitanika je u nekom dijelu intervjuja navelo kako mogućnost odlaska uvijek negdje visi u zraku i postoji kao opcija. Trenutno za većinu njih ta opcija nije izgledna, ali u slučaju da svi zaposleni članovi obitelji ostanu bez posla i bez daljnje prilike za zaposlenje svi bi jednako reagirali - spakirali kofere i otišli u inozemstvo tražiti bolje životne prilike i bolju budućnost.

Mladi ljudi, koji su osnovali obitelji u selima Brodsko-posavske županije, sve više gube povjerenje u cijeli sustav i vodstvo u državi. U Slavoniji ih još uvijek drži posao, koji većina ima, obitelj i prijatelji, te mirna i poznata sredina u kojoj se osjećaju opušteno i sigurno. Inozemstvo ih zasad, bar većinu njih, ne privlači, ali u slučaju da ispitanici i njihovi partneri ostanu bez posla, ne bi se libili otići pokušati život izvan granica Hrvatske. Sve ono što bi Brodsko-posavska županija mogla i trebala pružati ograničeno je upravo lošom ekonomskom situacijom, nedostatkom radnih mjesta, malim plaćama i općenito lošom brigom kako o starijim, tako i o mlađim stanovnicima ovoga područja.

6. Zaključak

Iseljavanje kao društveni problem postoji oduvijek. Razlozi za odlazak stanovništva iz

određenih krajeva su se s vremenom mijenjali, ali je fokus uvijek uglavnom bio stavljen na ekonomske razloge. U selima Istočne Hrvatske deruralizacija je pojam koji je poznat još u Jugoslaviji. Iako se iseljavanje spominje oduvijek, u današnje vrijeme, postoje neki novi razlozi koji potiču ljude da odu iz seoskih predijela. Globalna ekonomska kriza i recesija su u najvećoj mjeri utjecale na to da mlado stanovništvo slavonskih sela odluči budućnost graditi negdje drugdje. Također, veliki broj ljudi koji žive u selima Brodsko-posavske županije nisu dovoljno informirani o poticajima koje njihova županija, kao i Europska unija pruža. Obrazovne ustanove bi trebale imati veći ulogu i više se posvetiti usmjeravanju djece u nastavak obrazovanja i biranje zanimanja koja su u slavonskim selima, ali i gradovima tražena i koja im mogu doprinijeti kvaliteti života. Postoje različite vrste poticaja koje bi mogle utjecati na ostanak mladih u selima Brodsko-posavske županije. Primjerice, za određena obrtnička zanimanja (npr. stolar) nude se učeničke stipendije svima koji taj smjer srednje škole upišu. Također, postoje općine koje daju novčane poticaje mladim obiteljima za izgradnju kuće ili pokretanje nekog vlastitog posla. Sve to što Brodsko-posavska županija i općine unutar nje nude neće imati nikakve koristi niti napretka ako stanovnici ne budu više informirani i zainteresirani za takve poticaje.

Brodsko-posavska županija zbog svog dobrog prometnog položaja, povoljne klime i plodnoga tla ima veliki potencijal za razvoj. Uz dobar plan i kvalitetno političko vodstvo u Brodsko-posavskoj županiji se vrlo uspješno može razvijati industrija, gospodarstvo, poljoprivreda i turizam. U Županiji postoji potencijal za razvoj komercijalne poljoprivrede i organskih proizvoda koji su vrlo traženi u Europskoj uniji. Upravo kroz suradnju s EU i povlačenjem raznih fondova Županija ima potencijal za povećanjem životnog standarda u svim područjima. Postoji nekolicina planova koji će dovesti do razvoja Brodsko-posavske županije.

Županija s velikim potencijalom i mogućnostima uz dobar plan i pravilan odnos prema svim sektorima života može pokazati sve svoje prednosti i snažne strane. Najveći problem, generalno joj predstavlja odljev mozgova i iseljavanje mladog stanovništva u potrazi za boljim životom. Poboljšaju li se osnovni uvjeti, otvore se nova radna mjesta i mladi ljudi se više zainteresiraju za ruralne sredine i način života u skladu s tim, Brodsko-posavska županija bi mogla postati jako razvijena i poželjna kao mjesto za živjeti i raditi.

Iz našeg istraživanja možemo zaključiti kako većina mladih obitelji koje su ostale u Brodsko-posavskoj županiji ne razmišljaju o odlasku u inozemstvo. Razlog tome je što

su odrasli članovi obitelji zaposleni i mogu sebi i svojim potomcima osigurati kvalitetan život. Međutim, iako postoje stalna primanja, velik broj naših sugovornika je spomenuo kako su plaće nerijetko vrlo male i kako se u njihovom poslu ne može napredovati.

Sve navedene negativne strane ove županije su ono što ispitanike ponekad natjera na razmišljanje o životu izvan Hrvatske, ali povezanost s rodbinom i prijateljima, poznato okruženje i blizina i dostupnost svih mjesta, jesu ono što zadržava mlade u selima Brodsko-posavske županije.

U cijeloj Brodsko-posavskoj županiji, a posebice u ruralnim dijelovima, vrlo su važni običaji i očuvanje tradicije. Shodno tome možemo zaključiti kako bi više informiranja o starim zanatima, modernizacija istih, te poticanje mladih na bavljenje određenim zanimanjima, doprinijelo razvoju tradicije, čak turizma, ali i kvalitete života mladih obitelji u selima Brodsko-posavske županije. Prirodni potencijal županije (plodno tlo, povoljna klima i sl.), koji smo ranije spomenuli, treba biti iskorišten u puno većoj mjeri nego što je dosad bio. Bitno je samo više informirati i poticati mlade, od najranije dobi, da se obrazuju u smjeru koji će im omogućiti kvalitetan i ispunje život u selima.

Možemo zaključiti kako unatoč lošoj prošlosti i po svim predviđanjima, ne tako svijetloj budućnosti, i dalje postoje mladi koji vjeruju da postoji potencijal za kvalitetan život ovdje i ne žele odustati od vjere u bolje sutra.

7. Literatura i ostali izvori:

Alinčić, M. (1994.). *Obitelj u obiteljskom zakonodavstvu*. Zagreb: Revija za socijalnu politiku.

Cifrić, I. (2002.). *Iskustva mješovite poljoprivrede: obiteljsko gospodarstvo u tranzicijskim promjenama i novim izazovima*. Ruralne perspektive Slavonije i Baranje, (3-4): 129-143; 230-231. Osijek.

Cifrić, I. (2003.). *Ruralni razvoj i modernizacija - prilozi istraživanju ruralnog identiteta*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

- Feletar, D. (2005.). *Razlike u razvijenosti regija u Hrvatskoj - s posebnim osvrtom na Koprivničko-križevačku županiju*. Podravina, 8 (4): 167 - 178. Koprivnica.
- Golubović, Z. (1981.). *Porodica kao ljudska zajednica*. Zagreb: Naprijed.
- Grgić, I; Tratnik M.; Žimbek, T. (2011.). *Čimbenici iseljavanja seoskog pučanstva u Republici Hrvatskoj*. Agronomski glasnik : Glasilo Hrvatskog agronomskog društva, 72 (2-3):143-162. Zagreb: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Haralambos, M. & Holborn, M. (2002.). *Sociologija, teme i perspektive*. Golden marketing, Zagreb.
- Hodžić, A. (2006.). *Selo kao izbor?*. Institut za društvena istraživanja, Zagreb
- Janković, J. (2008.) *Obitelj u fokusu*. Zagreb
- Jurić, T. (2018.) *Iseljavanje Hrvata u Njemačku - gubimo li Hrvatsku?*. Zagreb: Školska knjiga.
- Leček, S. (2003.). *Seljačka obitelj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918.-1941*. Zagreb : Slavonski Brod : Srednja Europa ; Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest slavonske, Srijema i Baranje
- Mendras, H. (1987.). *Seljačka društva*. Zagreb: Biblioteka Globus.
- Mirković, M. (1937.). *Održanje seljačkog posjeda*. Zagreb
- Mladenović, M. (1988.). *Sociologija porodice*. Beograd: Pravni fakultet.
- Nejašmić, I. (2014.). *Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa*. Migracijske i etničke teme, 30 (3): 405-435. Zagreb: Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Newby, H. (1980.) *Trend report: Rural Sociology*. Current Sociology 28, 3, csi.sagepub.com
- Petz, B. i suradnici (1992.). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Prosvjeta.
- Puljiz, V. (1993.). *Ljudski faktor i ruralni razvitak Hrvatske*. Sociologija sela, 31 (119-120): 11-16. Zagreb: Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja.
- Rajković Iveta, M. (2017.). *Suvremeno iseljavanje u Irsku s posebnim osvrtom na mlade iz Slavonije*. Migracijske i etničke teme, 33 (3): 247-274. Zagreb: Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- St. Erlich, V. (1971.) *Jugoslavenska porodica u transformaciji. Studija u tri stotine sela*. Zagreb: Liber.
- Štambuk, M. (2002.). *Selo u modernizacijskim procesima*. U: Štambuk / Rogić / Mišetić, /ur./. Str. 11-28.

Šundalić, A. (2010.). *Selo - iz autentičnosti u neprepoznatljivost: prilog sociološkom istraživanju ruralnosti Slavonije i Baranje*. Ekonomski fakultet, Osijek.

Tomašić, D. (1997.). *Društveni razvitak Hrvata*. Zagreb: HSD - Naklada Jesenski i Turk.

Trstenjak, A. (1991.) *Stara i nova slika obitelji*. Đakovo: Biskupski ordinarijat Đakovo.

Živić, D. (2003.). *Neka obilježja diferenciranog demografskog razvoja urbanih i ruralnih naselja/područja Istočne Hrvatske*. Migracijske i etničke teme, 1 (1): 71-95. Zagreb.

Živić, D. (2017.) *Demografsko pražnjenje Istočne Hrvatske*. Političke analize, 8 (31): 24-32. Vukovar: Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar".

Župančić, M. (2000.). *Tranzicija i modernizacijske perspektive hrvatskog sela*. Sociologija sela, 38 (1-2): 11-78. Zagreb.

Strategija razvoja Brodsko-posavske županije do 2020. godine. URL: http://www.bpz.hr/_Data/Files/18071382840100.pdf (pristupljeno 10.6.2019.)

Brodsko-posavska županija. URL: http://www.bpz.hr/opci_podaci/polozaj/default.aspx#.WowGmajOXpM (pristupljeno 10.6.2019.)

Županijska komora Slavonski Brod / Gospodarski profil Brodsko-posavske županije. URL: <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-slavonski-brod/gospodarski-profil-brodsko-posavske-zupanije> (pristupljeno 10.6.2019.)

Državni zavod za statistiku. URL: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H02_02/H02_02.html (pristupljeno 10.6.2019.)

Regionalni operativni program Brodsko-posavske županije 2005.-2012. URL: http://www.bpz.hr/_Data/Files/ROP_HRVATSKA%20VERZIJA.pdf (pristupljeno 10.6.2019.)

8. Sažetak

Republika Hrvatska zadnjih godina bilježi sve jači trend iseljavanja, posebice mlađeg stanovništva. Kada se radi o iseljavanju zbog potrage za boljim životnim standardom, među hrvatskim regijama prednjači Istočna Hrvatska. Tema odlaska mladih iz cijele

Hrvatske a posebice Slavonije često se spominje u javnom prostoru. Međutim, rijetko kad se govori o onima koji su u Slavoniji i ostali. Osnovni je cilj rada napraviti pregled raznih faktora koji su utjecali na ostanak mladih obitelji u slavonskim selima Brodsko-posavske županije, za razliku od mnogih koji su odlučili otići i sagraditi život izvan granica ove regije. Osnovno pitanje, koje se postavlja u radu jest može li se u Slavoniji živjeti kvalitetno kao mlada obitelj, odnosno što je to što može zadržati stanovnike, ali i privući neke nove.

Brodsko-posavska županija zbog svog dobrog prometnog položaja, povoljne klime i plodnoga tla ima veliki potencijal za razvoj. Uz dobar plan i kvalitetno političko vodstvo u Brodsko-posavskoj županiji se vrlo uspješno može razvijati industrija, gospodarstvo, poljoprivreda i turizam. Najveći problem, generalno joj predstavlja odljev mozgova i iseljavanje mladog stanovništva u potrazi za boljim životom. Poboljšaju li se osnovni uvjeti, otvore se nova radna mjesta i mladi ljudi se više zainteresiraju za ruralne sredine i način života u skladu s tim, Brodsko-posavska županija bi mogla postati jako razvijena i poželjna kao mjesto za živjeti i raditi.

ključne riječi: iseljavanje, Slavonija, mlade obitelji, kvaliteta života, Brodsko-posavska županija, negativne i pozitivne strane

Abstract

The Republic of Croatia has seen an increasing trend of emigration in recent years, especially among the younger population. When it comes to emigration for the pursuit of a better standard of living, Eastern Croatia ranks first among Croatian regions. The topic of departure of young people from all over Croatia and especially Slavonia is often mentioned in the public space. However, it is rare to mention those who are in Slavonia and others. The main aim of this paper is to review the various factors that influenced the stay of young families in Slavonian villages of Brodsko-posavska County, unlike many who decided to go and build a life beyond the borders of this region. The basic question that arises in this paper is whether it is possible to live as a young family in Slavonia and which is what it can retain the inhabitants but also attract some new ones.

Brodsko-posavska county has great potential for development due to its good traffic position, favorable climate and fertile soil. With a good plan and good political leadership in Brodsko-posavska county, industry, economy, agriculture and tourism can

be successfully developed. The biggest problem, in general, is her brain drain and emigration of the young population in search of a better life. If basic conditions improve, new jobs are created and young people become more interested in rural areas, Brodsko-posavska county could become highly developed and desirable as a place to live and work.

keywords: emigration, Slavonia, young families, quality of life, Brodsko-posavska County , negative and positive sides